Załącznik
do Uchwały Nr XXXII/184/2013
Rady Gminy Urszulin
z dnia 11 września 2013 r.

PROGRAM

USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Z TERENU GMINY URSZULIN

na lata 2013 - 2032

SPIS TREŚCI

1. Wstęp 3
1.1. Ogólna charakterystyka Gminy 4
1.2. Cele i zadania programu 6
2. Charakterystyka wyrobów zawierających azbest i ich wpływ na zdrowie człowieka .. 6
2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu 7
2.2. Wpływ azbestu na zdrowie człowieka 8
2.3. Bezpieczne postępowanie z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest 10
2.3.1. Użytkowanie wyrobów zawierających azbest 11
2.3.2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest 11
2.3.3. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest 12
2.3.4. PROCEDURY dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest 13
2.3.5. Obowiązki właścicieli wyrobów i odpadów zawierających azbest, oraz firm demontażowych i transportowych 13
3. Akty prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest 26
3.1. Ustawy i rozporządzenia 26
3.2. Program Oczyszczania Kraju z Azbestu (POKzA) 29
3.3. Zadania samorządu gminnego w zakresie usuwania azbestu. 30
4. Aktualny stan gospodarowania wyrobami i odpadami zawierającymi azbest (Diagnoza stanu). 30
4.1. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest (Rodzaj, stan, ilość i miejsca występowania) 31
4.2. Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest 33
4.3. Analiza aktualnego stanu użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest 33
5. Plan usuwania wyrobów zawierających azbest 36
5.1. Harmonogram realizacji celów i zadań programu 37
5.2. Szacunkowe koszty realizacji programu 39
5.3. Źródła finansowania programu 41
6. Organizacja usuwania wyrobów zawierających azbest 42
6.1. Zarządzanie programem 43
6.2 Sposób monitoringu i ocena wdrażania programu 43
Wykorzystane materiały 45
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW 45
SPIS TABEL I RYCIN 45

1. Wstęp

Opracowanie programu usuwania wyrobów zawierających azbest stanowi jedno z zadań samorządu gminnego określonego w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu”(POKzA) przyjętym w drodze uchwały przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 lipca 2009 r. Usuwanie wyrobów zawierających azbest stanowi w ostatnich latach priorytet w walce z odpadami niebezpiecznymi ze względu na zagrożenie zdrowia ludzi i ochronę środowiska. Okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono do roku 2032.

Niniejszy „Program...” opracowano między innymi na podstawie "Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego na lata 2009-2032" z uwzględnieniem wytycznych zawartych w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu”(POKzA) oraz na podstawie wytycznych Samorządu Województwa Lubelskiego dotyczących uczestnictwa Gminy w pilotażowym projekcie zagospodarowania odpadów azbestowych w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.

Posiadanie przez Gminę programu usuwania azbestu jest wypełnieniem jednego z podstawowych wymagań przy ubieganiu się o finansowe wsparcie wdrożenia projektów w zakresie unieszkodliwiania niebezpiecznych odpadów azbestowych na terenie gminy.

„Program usuwania azbestu...” składa się z trzech etapów:

- etap przygotowania	- tworzenie bazy danych, inwentaryzacja,	rozdziały 1- 4,
- etap opracowania planu	- określenie celów i dróg realizacji,	rozdział 5,
- etap wdrożenia planu	- odpowiedzialność osób i monitoring,	rozdział 6,

W „Programie usuwania wyrobów zawierających azbest ...” zawarto podstawowe informacje na temat azbestu, kierunkach zastosowania wyrobów azbestowych oraz jego wpływie na zdrowie człowieka. Przedstawiono szacunkowy koszt usunięcia tych wyrobów. „Program...” ma na celu również zapoznanie z przepisami prawnymi dotyczącymi postępowania przy użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz wynikającymi z nich procedurami aby uniknąć sytuacji np. niewłaściwego ich demontażu a tym samym zagrożenia zdrowia ludzkiego.

W „Programie...” wskazano także możliwości pozyskania środków na usuwanie wyrobów azbestowych. W opracowaniu zawarto również harmonogram najważniejszych zadań do realizacji w rozbiciu na poszczególne lata.

Po kilku latach obowiązywania „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Urszulin ” zostanie poddany kolejnej aktualizacji: o obowiązujące przepisy, nowe dane do inwentaryzacji dotyczące ilości wyrobów azbestowych występujących na terenie gminy, możliwości pozyskania funduszy, o efekty wdrożenia programu krótkoterminowego, o realizację programu edukacji społeczeństwa i oceny wdrażania monitoringu.

Azbest zgodnie z art. 160 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo ochrony środowiska” (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, tekst jednolity z późn. zm..) jest substancją stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska. Ponadto w art. 161 ust. 1 oraz art. 162 w/w ustawy określono, że substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska powinny być wykorzystywane, przemieszczane, i eliminowane przy zachowaniu szczególnych środków ostrożności. Wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska podlegają sukcesywnej eliminacji. Mając na względzie wielką

ilość wyrobów azbestowych, problemy organizacyjne, brak miejsca na składowiskach i koszt ich utylizacji okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono do roku 2032. Podmiot wykorzystujący wyroby azbestowe ma obowiązek do dokumentowania rodzaju, ilości i miejsc ich występowania oraz sposobu ich eliminowania. Na terenie gminy wyrobami zawierającymi azbest zwykle są wyroby azbestowo-cementowe do pokrycia dachów. Osoba fizyczna nie będąca przedsiębiorcą przedstawia wójtowi w formie uproszczonej informację o posiadanych wyrobach zawierających azbest. Gmina natomiast zbilansowane dane o azbeście okresowo przedkłada do Urzędu Marszałkowskiego do bazy danych.

Sposób postępowania z eliminowanymi wyrobami zawierającymi azbest określają przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. (Dz.U. z 2013 r. poz. 21, – tekst jednolity). W artykule 34 dla osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej państwa, nakazano opracowanie planów gospodarki odpadami. Określono zawartość treści planu, jego zgodność z planem gospodarki odpadami wyższego szczebla (w tym odpadami niebezpiecznymi).

Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 maja 2002 roku przyjęła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski". Utracił on jednak moc prawną po uchwaleniu przez Radę Ministrów w dniu 14 lipca 2009 r. „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu" (POKzA) Program ten obejmuje okres do 2032 roku.

Realizacja zadań przewidzianych w tym „Programie." wymaga zaangażowania administracji publicznej i różnych instytucji działających na poziomach: centralnym, wojewódzkim i lokalnym: (samorząd powiatowy i gminny).

Gminny program usuwania wyrobów zawierających azbest opracowano w zgodności z „Programem usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego" z listopada 2011 roku oraz na podstawie wytycznych Samorządu Województwa Lubelskiego dotyczących uczestnictwa Gminy w pilotażowym projekcie zagospodarowania odpadów azbestowych w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.

1.1. Ogólna charakterystyka Gminy

Gmina Urszulin leży w województwie lubelskim w jego środkowo - wschodniej części oraz w powiecie włodawskim. Gmina od strony północno - wschodniej graniczy z gminą Stary Brus, od wschodniej z gminą Hańsk powiat Włodawa. Od południowo wschodniej strony z gminą Wierzbica powiat Chełm, od południowego zachodu z gminą Cyców powiat Łęczna, od zachodu z gminą Ludwin powiat Łęczna, od północno - zachodniej strony z gminą Sosnowica powiat Parczew. Od stolicy powiatu miasta Włodawy gminę dzieli odległość 32 km. Od stolicy województwa miasta Lublin gmina oddalona jest o 60 km.

Swoim zasięgiem administracyjnym obejmuje 25 sołectw i posiada powierzchnię 172 km^2 , co stanowi 13,66 powierzchni powiatu. Siedzibą władz gminnych jest miejscowość Urszulin.

Gmina obejmuje tereny Polesia Lubelskiego i Polesia Wołyńskiego. Uwzględniając podział na mezoregiony, są to: Równina Łęczyńsko-Włodawska i Pagóry Chełmskie. Zdecydowaną większość gminy stanowi obszar Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego, natomiast w południowo-wschodniej części gminy (w okolicach Wereszczyna) występuje północna krawędź Pagórów Chełmskich.

Pod względem geologicznym omawiany obszar położony jest w obrębie jednostki zwanej zapadliskiem włodawskim. Najstarszymi skałami są piaskowce wapienne rafowe i dolomity

dolnego dewonu. Kompleks paleozoiczny reprezentują najpełniej cykle sedymentacji morskiej. Utwory karbonu wykształcone są we frakcji wapiennej, marglistej bądź mułowcowo iłowcowej z pokładami węgla kamiennego. Utwory kredowe zbudowane są z wapieni kredopodobnych, marglistych, margli i kredy piszącej. Pokrywa osadów trzeciorzędowych jest nie ciągła tworzą ją niewielkie płaty oligoceńskich piasków glaukonitowych.

Rycina nr 1 Położenie gminy Urszulin w województwie lubelskim

Na terenie gminy występują gleby wapniowcowe – rędziny, głównie czarnoziemy rozwinięte na miękkich marglach kredowych. Gleby bielicowe i rdzawe występują w okolicy Olszowa oraz na północny zachód od Michałowskiej Grobelki i na północ od Łowiszowa. Większość obszarów gminy pokryta jest przez kilka podtypów czarnych ziem, między innymi takie jak czarne ziemie właściwe, murszowate i czarne ziemie zdegradowane.

Gminę Urszulin zamieszkuje 4246 mieszkańców (dane z gminy stan na 31.12.2012r.) w dwudziestu pięciu sołectwach. Łączna ilość gospodarstw domowych wynosi 1406 z przeciętna liczbą 3,13 osób na gospodarstwo domowe. Średnia gęstość zaludnienia wynosi ok. 34,6 osoby na 1 km^2.

Zabudowa jednorodzinna zagrodowa to 1282 gospodarstwa domowe, zabudowa wielorodzinna to 124 gospodarstwa domowe. Duża ilość budynków jednorodzinnych pokryta jest płytami azbestowo - cementowymi.

Sektor gospodarczy gminy Urszulin reprezentują jednostki zlokalizowane głównie w miejscowości Urszulin. Handel i usługi skoncentrowane są w sektorze prywatnym. W gminie zlokalizowane jest jedno targowisko stałe. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje jedna piekarnia, dwie apteki, dwa punkty niepublicznej opieki zdrowotnej. Tereny przemysłowe nie występują. Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe skoncentrowane są w trzech miejscowościach: Grabniak, Wytyczno i Sumin, które położone są w pobliżu jezior Rotcze/Grabniak/, Wytyckie i Sumin. Przez teren gminy przebiega droga o charakterze

krajowym Nr 82 Włodawa – Lublin łącząca w obszarze gminy miejscowości Wytyczno – Michałów – Urszulin – Zabrodzie, oraz dziesięć dróg o charakterze powiatowym.

1.2. Cele i zadania programu

Nadrzędnym długoterminowym celem „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Urszulin" jest **wyeliminowanie negatywnego oddziaływania azbestu na zdrowie mieszkańców gminy oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko poprzez bezpieczne usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.**

Cele szczegółowe programu są następujące:

1. Bezpieczne oczyszczenie terenu gminy ze stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest.
2. Ograniczenie spowodowanych azbestem negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców gminy.
3. Wyeliminowanie oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym czasie do spełnienia nakazów ochrony środowiska.
4. Zorganizowanie, wdrożenie i sukcesywne udoskonalanie lokalnego systemu usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zadaniem Programu jest określenie warunków sukcesywnego oraz bezpiecznego dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego usuwania wyrobów zawierających azbest.

W programie zawarte zostały:

- ilości wyrobów oraz ich rozmieszczenie na terenie gminy w poszczególnych miejscowościach (inwentaryzacja),
- ocena stanu i możliwości dalszego bezpiecznego użytkowania wyrobów z azbestem,
- opracowanie procedur usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie celów o różnych terminach realizacji,
- opracowanie harmonogramu realizacji usuwania wyrobów z azbestem,
- koszty związane z utylizacją wyrobów azbestowych,
- źródła finansowania procesu usuwania azbestu z terenu gminy,
- sposób monitoringu i oceny wdrażania planu.

2. Charakterystyka wyrobów zawierających azbest i ich wpływ na zdrowie człowieka

W Polsce od wielu lat stosowano azbest w różnych dziedzinach gospodarki do wielu wyrobów i do dziś te wyroby są użytkowane. Płyty azbestowo - cementowe stosowane jako pokrycia dachowe, niepalne i nie korodujące jawiły się jako idealny wyrób do tego celu. Jednak w latach 1980-1985 w trakcie badań stwierdzono groźne dla zdrowia człowieka oddziaływanie azbestu. Pojawiły się choroby, szczególnie nowotwory płuc wywołane przez drobne pyłki azbestu. Włókienka azbestu umiejscowione w płucach człowieka drażnią ścianki powodując trwały stan zapalny prowadzący w końcu do stanu nowotworowego pęcherzyków płucnych. Wprowadzono zakaz jego stosowania i potrzebę usunięcia już wyprodukowanych

wyrobów zawierających azbest. Niniejszy „Program” organizuje bezpieczne usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów azbestowych.

2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu

Wyroby zawierające azbest znalazły szerokie zastosowanie w budownictwie mieszkaniowym do pokrycia dachów, w przemyśle, do wykonywania rur wodociągowych, i w innych dziedzinach.

Azbest jest nazwą handlową grupy minerałów włóknistych, które pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu.
Wzory chemiczne głównych rodzajów azbestu przedstawiają się następująco:

- chryzotyl $Mg_6[(OH)_8Si_4O_{10}]$
- krokidolit $Na_7\ Fe_3\ Fe_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- amozyt $(Fe,Mg)_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- antofyllit $(Mg, Fe)_7[(OH)Si_4O_{11}]_2$
- tremolit $Ca_2Mg_5[(OH)_2Si_4O_{11}]_2$
- aktynolit $Ca_2/Mg[(OH)Si_4O_{11}]_2$

Pod względem mineralogicznym rozróżnia się dwie grupy azbestów:

1. Serpentyny:
   - chryzotyl (azbest biały)- włóknista odmiana serpentynu tj. uwodnionego krzemianu magnezu), występuje najczęściej w wyrobach azbestowo-cementowych,
2. Amfibole:
   - amozyt (azbest brązowy) - krzemian żelazowo – magnezowy, stosowany w krajach Europy Zachodniej, należy do grupy amfiboli, o szkodliwości pośredniej między krokidolitem i chryzotylem
   - krokidolit (azbest niebieski) - krzemian sodowo-żelazowy należący do grupy amfiboli, najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny, najwcześniej wycofany z użytkowania
   - antofilit - krzemian magnezowy zawierający żelazo.
   - tremolit,
   - aktynolit.

Azbest jest minerałem posiadającym włóknistą strukturę. Cechą charakterystyczną włókien azbestowych jest możliwość rozszczepiania się włókien na coraz mniejsze oraz to, że jest niepalny. Właściwości te wykorzystywano m. in. do wyrobu knotów świec, niepalnego papieru czy też wyrobów tekstylnych. Prawdziwy przełom w stosowaniu azbestu nastąpił w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Wtedy to odkryto we Włoszech nowe złoża chryzotylu i tremolitu. Początkowo zastosowanie azbestu ograniczało się do wyrobów niepalnej papy, zwłaszcza, gdy plagą były pożary budynków. Prawdziwym przebojem azbest stał się za sprawą silników parowych. Zaczęto go stosować jako różnego rodzaju izolacje kotłów, jak również odprowadzających parę rur, tutaj spore znaczenie miał przemysł stoczniowy. Duże znaczenie miało również stosowanie go jako surowca do produkcji wyrobów włókienniczych, przędzy, sznurów, szczeliw oraz w motoryzacji w postaci klocków hamulcowych, tarcz sprzęgłowych itp. Szacuje się, że wyprodukowano w sumie około 5 tysięcy rodzajów produktów zawierających w swoim składzie azbest.

Wszystkie w/w wyroby zawierające azbest można podzielić na dwie klasy. Podział ten uwzględnia zawartość azbestu, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościową wyrobu.

I Klasa - wyroby azbestowe „miękkie"

Wyroby te zawierają powyżej 20% azbestu i małą ilość lepiszcza. Charakteryzują się gęstością objętościową mniejszą niż 1000 kg/m^3. Odznaczają się one dużą łamliwością i kruchością. Łatwo ulęgają uszkodzeniom, powodując duże emisje pyłu azbestu. Najczęściej spotykane są w obiektach przemysłowych (elektrociepłownie, huty). Narażeni na oddziaływanie ich pyłów są pracownicy wykonujący remonty izolacji lub uszczelnień urządzeń z udziałem azbestu.
Wyroby miękkie to m. in.:

- sznury, płótna, tkaniny z dodatkiem azbestu (lub wykonane z samego azbestu),
- płyty i uszczelki klinkieryt, stosowane w ciepłownictwie na złączach rur, zaworów z gorącą wodą lub parą,
- płaszcze azbestowo-gipsowe stosowane w izolacji rur w ciepłownictwie,
- płyty i tektury miękkie, stosowane w izolacjach ognioochronnych.

II Klasa - wyroby azbestowe „twarde"

Ta grupa wyrobów azbestowych była najbardziej powszechna w budownictwie.
Wyroby te charakteryzują się gęstością objętościową wynoszącą powyżej 1000 kg/m^3. Wyroby „twarde" są sztywne i odznaczają się dużym stopniem zwięzłości. Procentowa zawartość azbestu jest niska i wynosi około 5% w płytach płaskich modyfikowanych celulozą, 12 - 13% w płytach azbestowo-cementowych płaskich i falistych, około 20% w rurach azbestowo - cementowych.
Do wyrobów tych zaliczamy przede wszystkim:

- płyty azbestowo - cementowe faliste,
- płyty azbestowo - cementowe płaskie prasowane,
- płyty azbestowo - cementowe typu „Karo”,
- rury azbestowo - cementowe oraz złącza do nich,
- płaszcze azbestowo - cementowe stosowane w izolacji rur w ciepłownictwie.

Wyroby azbestowe znajdujące się na terenie gminy to głównie płyty azbestowo - cementowe faliste oraz płyty azbestowo - cementowe płaskie.

2.2. Wpływ azbestu na zdrowie człowieka

W latach 80-tych XX-go wieku stwierdzono, że oprócz niezaprzeczalnych pozytywnych właściwości azbestu istnieją również jego negatywne strony. Wiąże się to przede wszystkim z włóknistą strukturą tego minerału. Potwierdzone zostało rakotwórcze działanie włókien azbestu na organizmy żywe. Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien, zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwalniane do powietrza i nie występuje ich wdychanie, wyroby z udziałem azbestu nie stanowią zagrożenia dla zdrowia. Na występowanie i typ patologii wpływa rodzaj azbestu, wymiary tworzących go włókien i ich stężenie oraz czas trwania narażenia. Biologiczna agresywność pyłu azbestowego jest zależna od stopnia penetracji i liczby włókien, które uległy zatrzymaniu w płucach, jak również od fizycznych i aerodynamicznych cech włókien. Istotne znaczenie ma tu ich średnica. Wykazano, że włókna cienkie – o średnicy poniżej 3 µm przenoszone są łatwiej i to one odkładają się w końcowych odcinkach dróg oddechowych podczas gdy włókna grube – o średnicy powyżej 5 µm zatrzymują się w górnej części układu oddechowego. Skręcone włókna chryzotylu o dużej średnicy, mają tendencję do

zatrzymywania się wyżej, w porównaniu z igłowymi włóknami azbestów amfibolowych, z łatwością przenikających do obwodowych części płuc.
Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, to znaczy takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 mikrometrów, mają grubość mniejszą od 3 mikrometrów, a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3:1. Ze względu na to, że włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego oraz że są także skuteczniej usuwane z płuc, niosą ze sobą mniejsze ryzyko zdrowotne w porównaniu z włóknami azbestów amfibolowych, groźniejszymi dla człowieka w kontakcie z azbestem.

Mimo istnienia normatywów higienicznych dla stężenia włókien azbestu w powietrzu nie można określić dawki progowej pyłu dla działania rakotwórczego azbestu.

Narażenie zawodowe na pył azbestowy może być przyczyną następujących chorób układu oddechowego:
– pylica azbestowa (azbestoza),
– łagodne zmiany opłucnowe,
– rak płuc (najpowszechniejszy nowotwór złośliwy, powodowany przez azbest),
– międzybłoniak opłucnej i otrzewnej, nowotwory o wysokiej złośliwości.

Przy narażeniu na pył azbestowy powstały z pokryć dachowych, głównym skutkiem zdrowotnym, który należy brać pod uwagę jest międzybłoniak opłucnej i otrzewnej. Przy zwiększonym poziomie ekspozycji na azbest, może być obserwowany również wzrost ryzyka zachorowalności na raka płuc. Zakrojone na szeroką skalę badania przypadków międzybłoniaka oraz trendów zapadalności, wykazały zwiększoną ich częstość w rejonach kopalń i zakładów przetwórstwa azbestu oraz w miastach. Nowotwory te wykazują stopniowy przyrost, rocznie około 10%. Oficjalna statystyka w Polsce wykazuje około 120 przypadków zgonów rocznie, z powodu międzybłoniaka opłucnej.

W latach 1976-96 rozpoznano w Polsce 1314 przypadków azbestozy płuc. Jest to pylica płuc powstała wskutek wdychania kurzu zawierającego drobiny azbestu. Biorąc pod uwagę fakt, że okres rozwoju nowotworów związanych z działaniem azbestu może trwać ponad 30 lat oraz niedostateczną wykrywalność chorób związanych z narażeniem na azbest, można przypuszczać, że częstość rozpoznań będzie w przyszłości wzrastać. Na przykład we Francji, gdzie badania prowadzi się na większą skalę, stwierdzono, że nowotwór opłucnej atakuje od 400 do 600 osób rocznie, w Polsce około 120/rok.
Dopuszczalne stężenie pyłu azbestu w powietrzu atmosferycznym w Polsce wynosi 1000 włókien/m^3 powietrza w pomiarach 24-godzinnych.
Przeprowadzone badania kontrolne środowiskowych stężeń włókien azbestu w aglomeracjach wielkomiejskich wykazały najwyższe, ponadnormatywne stężenia przy węzłach komunikacyjnych zlokalizowanych w Warszawie, Katowicach i w Łodzi.

Efektem narażenia na azbest jest wzrost występowania zmian opłucnowych, szczególnie uwapnionych zmian opłucnej oraz zwiększone ryzyko międzybłoniaka opłucnej. Nie ma w Polsce dokładnych danych dotyczących liczby osób, w przeszłości narażonych zawodowo, oraz w przeszłości i obecnie narażonych środowiskowo. Nadal ma miejsce pylenie – w coraz większym stopniu – z uszkodzonych powierzchni płyt na dachach i elewacjach budynków. Nadal istnieje skażenie środowiska pyłem azbestu, pochodzącym z tak zwanych „dzikich wysypisk odpadów” – szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach.

W naszym rejonie największe zagrożenie azbestem wystąpiło w zakładach, które wykorzystywały azbest w produkcji. Były to Lubelskie Zakłady Eternitu w Lublinie, Zakład Produkcji Płytek Cementowo-Azbestowych w Końskowoli oraz Rolnicza Spółdzielnia

Produkcyjna w Parczewie. Pracownicy z tych zakładów objęci są programem badań profilaktycznych i uprawnieni są do odpowiednich świadczeń określonych w ustawie o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Powołane zostały specjalne ośrodki przeprowadzające badania profilaktyczne. Teren województwa lubelskiego przynależy do Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w Lublinie. W ramach tego programu prowadzony jest tzw. Centralny Rejestr Zawodowo Narażonych na Azbest, który umożliwia monitorowanie skutków zdrowotnych i rozwoju zmian w układzie oddechowym.

Reasumując należy stwierdzić, że azbest o najdrobniejszych włóknach szkodzi człowiekowi na układ oddechowy wywołując choroby płuc. Natomiast nie ma dowodów świadczących o tym, że azbest spożyty w wodzie jest szkodliwy dla zdrowia. Jest to stanowisko Państwowego Zakładu Higieny z dnia 30.06.2007r.

2.3. Bezpieczne postępowanie z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

Metody bezpiecznego postępowania z azbestem i z wyrobami zawierającymi azbest, począwszy od eksploatacji tych wyrobów poprzez usuwanie, transport i składowanie, określone są poprzez obowiązujące w Polsce przepisy prawne (patrz. rozdz. 3 - Akty Prawne) m. in. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społ. z dnia 2 kwietnia 2004 r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. z 2004 Nr 71, poz. 649 z późniejszą zmianą z dnia 5 sierpnia 2010r. –Dz. U. 2010r. Nr 162, poz. 1089) oraz rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31)
– określa ono obowiązki wykonawcy prac z azbestem, warunki bezpiecznego użytkowania, warunki przygotowania i transportu odpadu na składowisko. Określa również oznakowanie wyrobów zawierających azbest (**Załącznik nr 4**)

Poważny niepokój musi budzić fakt, że nieodpowiednie usuwanie z dachów, wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa tylko zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców gminy.
Usunięcie tych zagrożeń będzie wymagało rzetelnej informacji o sposobie unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest. Głównym celem informowania o ryzyku jest dostarczenie informacji o zagrożeniu osobom i społecznościom narażonym na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe zgodnie z zasadami wynikającymi z odpowiednich przepisów prawnych. Uzyskane informacje stanowią podstawę do opracowywania różnych wariantów strategii zmniejszania ryzyka, które będą brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji dotyczących ich wdrażania.

Proces informowania i rzetelności przekazywanej informacji zależą zarówno od poziomu merytorycznego, możliwości i umiejętności oceny oszacowania ryzyka, jak i od polityki informacyjnej, jaką prowadzą media współpracujące ze specjalistami oceniającymi zagrożenie, itp.

2.3.1. Użytkowanie wyrobów zawierających azbest

Bezpieczne użytkowanie płyt azbestowo-cementowych (eternitu) uwarunkowane jest, oprócz czynnika czasu użytkowania, także właściwym ich zabezpieczeniem. Znane są dwie metody zabezpieczania wyrobów z azbestem:

- obudowanie innym bezpiecznym materiałem
- pokrycie powłoką farby olejnej lub żywicznej,

Pierwsza metoda polega na odizolowaniu wyrobów zawierających azbest od otoczenia poprzez obudowanie ich pyłoszczelną przegrodą wykonaną np. ze sklejki lub płyt gipsowych. Natomiast w drugiej metodzie stosuje się pokrycie powierzchni tych wyrobów specjalnymi substancjami impregnującymi uniemożliwiającymi kruszenie się azbestu lub błonotwórczymi, które tworzą na powierzchni materiału warstwę uniemożliwiającą odłamywanie się zewnętrznych cząstek wyrobu.

Należy nadmienić, że czynnikiem negatywnie wpływającym na obecny stan wyrobów azbestowych (pokryć dachowych i elewacji) był ich nieprawidłowy montaż (dotyczy to głównie terenów wiejskich), powodujący pękanie płyt oraz ich odkształcanie. Dodatkowym czynnikiem jest nieprzestrzeganie terminów konserwacji, a nawet całkowity brak konserwacji.

Czas użytkowania płyt azbestowo-cementowych (prawidłowo założonych i zamontowanych, pomalowanych farbą akrylową i konserwowanych co 5-7 lat) określony został na 30 lat. W Polsce wiele wyrobów jest użytkowanych średnio od 30 do 50 lat.

2.3.2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest

Największe zagrożenie emisji szkodliwych dla zdrowia człowieka włókien azbestowych stwarza proces usuwania wyrobów zawierających azbest. Prace związane z usuwaniem azbestu muszą być prowadzone w taki sposób, aby wyeliminować lub zminimalizować uwalnianie się azbestu do środowiska, tak aby nie zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń włókien azbestowych w powietrzu (najwyższe dopuszczalne stężenie wynosi 0,1 włókna/cm^3). Prace przy usuwaniu azbestu mogą przeprowadzać przedsiębiorcy posiadający decyzję wojewody na prowadzenie tego typu prac. Wymagania w zakresie usuwania tych wyrobów określone zostały szczegółowo w odpowiednich rozporządzeniach (*Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społ. z dnia 2 kwietnia 2004 r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649, z późn. zm. z 5 sierpnia 2010r.). Prace przy usuwaniu azbestu mogą prowadzić jedynie wykonawcy posiadający niezbędne wyposażenie techniczne i odpowiednio przeszkolonych pracowników. Podczas prac mających na celu naprawę lub usunięcie wyrobów zawierających azbest wykonawca zobowiązany jest do umieszczenia tablic ostrzegawczych o rodzaju prowadzonych prac, odgrodzenia terenu prac oraz zastosowania odpowiednich środków technicznych w celu zmniejszenia emisji włókien azbestu. Istotne jest także takie prowadzenie prac, aby wyroby azbestowe usuwane były w całości, unikając ich połamania. Przy wykonywaniu takich prac konieczne jest także stosowanie przez pracowników odpowiedniej odzieży ochronnej i sprzętu zabezpieczającego układ oddechowy.

Ponadto w nowym rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby

zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31) wprowadzono zapis umożliwiający pod pewnymi warunkami pozostawienie rur azbestowo-cementowych wyłączonych z użytkowania pod ziemią oraz wykorzystywanie dróg utwardzonych azbestem po zabezpieczeniu przed emisją azbestu.

2.3.3. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest

Odpady zawierające azbest, z uwagi na zakaz stosowania azbestu nie mogą być poddawane odzyskowi czy innemu wykorzystaniu i musza być w sposób bezpieczny dla zdrowia ludzi oraz środowiska unieszkodliwiane przez składowanie. Odpady azbestowe mogą być deponowane na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne albo na podziemnych składowiskach odpadów niebezpiecznych. Zasady składowania tych odpadów regulowane są ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów, odpady pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej o kodach: 17 06 01* (materiały izolacyjne zawierające azbest) i **17 06 05*** (materiały konstrukcyjne zawierające azbest) mogą być deponowane na składowiskach lub wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów, urządzonych w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu, ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem. Składowanie odpadów zawierających azbest powinno być zakończone na poziomie 2 m poniżej poziomu terenu otoczenia, następnie należy składowisko wypełnić ziemią do poziomu terenu.

Nową metodą unieszkodliwiania odpadów azbestowych jest termiczne przekształcanie. Zgodnie z art. 38 a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (j. t. Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 z późn. zm.) istnieje możliwość unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych zapewniających takie przekształcenie włókien azbestu, by nie stanowiły zagrożenia dla ludzi i środowiska. Niestety do dnia dzisiejszego nie wprowadzono aktów wykonawczych pozwalających na stosowanie tej metody.

Obecnie na terenie województwa lubelskiego czynne są składowiska przyjmujące odpady zawierające azbest:
-- składowisko w Poniatowej Wsi – już prawie zapełnione,
-- składowisko w Kraśniku- Piaski Zarzecze II,
-- składowisko odpadów azbestowych- Srebrzyszcze k/ Chełma,

2.3.4. Procedury dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest

Procedury dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest zostały ujęte w czterech grupach. Są to:

Grupa I. **Procedury <u>obowiązujące właścicieli</u> i zarządzających obiektami, instalacjami i urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.**
Procedura 1 – dotycząca obowiązków w czasie użytkowania obiektów, instalacji i urządzeń.
Procedura 2 – dotycząca obowiązków przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Grupa II. **Procedury <u>obowiązujące wykonawców</u> prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.**

Procedura 3 – dotycząca postępowania przy pracach przygotowawczych do usunięcia wyrobów zawierających azbest.
Procedura 4 – dotycząca prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu (terenu) instalacji.

Grupa III. **Procedura obowiązująca prowadzących działalność <u>w zakresie</u> <u>transportu</u> odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.**

Procedura 5 – dotycząca przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Grupa IV. **Procedura obowiązująca <u>zarządzającego składowiskami</u> odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.**

Procedura 6 – dotycząca składowania odpadów na składowisku przeznaczonym do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest lub innym, spełniającym odpowiednie warunki techniczne.

2.3.5. Obowiązki właścicieli wyrobów i odpadów zawierających azbest, oraz firm demontażowych i transportowych

Obowiązki właścicieli i zarządzających obiektami i instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyrobami zawierającymi azbest oraz firm zajmujących się demontażem eternitu i transportem odpadów są określone w rozporządzeniach wymienionych w pkt 3.1 **Akty prawne - Ustawy i rozporządzenia.** Są to w szczególności:

- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 649 z późn. zm. z 5 sierpnia 2010r.)

- Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824).

- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31)

Procedura 1 – dotycząca obowiązków właścicieli i zarządców w czasie użytkowania obiektów, instalacji i urządzeń.

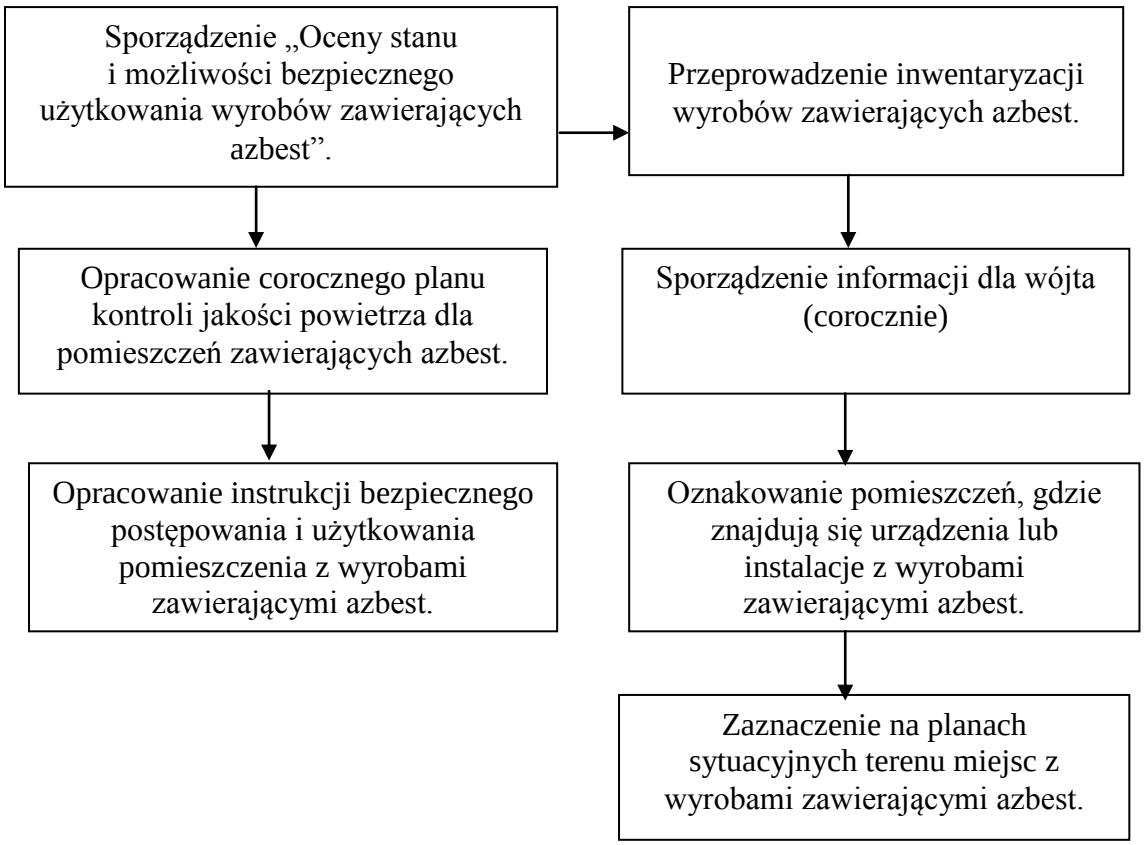

Zakres tej procedury obejmuje obowiązki i zasady postępowania właścicieli budynków, budowli, instalacji lub urządzeń przemysłowych, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest. Dotyczy ona bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Właściciel lub zarządca budynku obowiązany jest:

- Wykonać inwentaryzację wyrobów zawierających azbest
- Sporządzić informację dla wójta (corocznie)
- Oznakować miejsca, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest
- Sporządzić ocenę stanu i możliwości dalszego bezpiecznego użytkowania wyrobów
- Opracować corocznie plan kontroli jakości powietrza dla pomieszczeń z azbestem
- Opracować instrukcję bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczeń z azbestem
- Zaznaczyć na planie sytuacyjnym miejsca z wyrobami zawierającymi azbest

Właściciel lub zarządca budynku, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest, jest zobowiązany do sporządzenia – w 1 egzemplarzu „Ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" **(Załącznik nr 1)**. Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne „Oceny..." w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...", tzn.:

- po 5 latach, jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone.
- po 1 roku, jeżeli przy poprzedniej „Ocenie..." ujawnione zostały drobne – do 3 % powierzchni wyrobów – uszkodzenia.

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia, powinny zostać bezzwłocznie usunięte.
Sporządzoną „Ocenę..." właściciel zachowuje przy dokumentacji budynku do czasu sporządzenia następnej.
Właściciel lub zarządca budynku zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia informacji dla wójta gminy. Natomiast osoby prawne mają obowiązek składania tych informacji do marszałka województwa. Wzór druku do sporządzenia informacji stanowi: **(Załącznik nr 2)** – informacja o wyrobach zawierających azbest.
Informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest – co pozwoli na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie. Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto obowiązki:

- Oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu **(Załącznik nr 3)**
- Opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest.
- Zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 (tzw. „miękkie"), lub jeżeli wyroby zawierają azbest krokydolit, a także jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach, lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Procedura 2 – dotycząca obowiązków właścicieli i zarządców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Podjęcie decyzji o usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

↓

Identyfikacja azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia na podstawie udokumentowanej informacji lub przez uprawnione laboratorium. (dotyczy wykonawcy)

↓

Zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu na 30 dni przed rozpoczęciem prac zamiaru usuwania wyrobów zawierających azbest – celem uzyskania pozwolenia na budowę wraz z określonymi warunkami.

↓

Dokonanie wyboru wykonawcy prac i zawarcie umowy. Określenie obowiązków stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu.

↓

Poinformowanie mieszkańców-użytkowników obiektu o usuwaniu niebezpiecznych materiałów i sposobach zabezpieczenia.

↓

Uzyskanie od wykonawcy prac świadectwa czystości powietrza po wykonaniu robót oraz jego przechowywanie przez co najmniej 5 lat

Zakres tej procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Właściciel lub zarządca budynku zobowiązany jest do:

- podjęcia decyzji o konieczności usunięcia wyrobów zawierających azbest,
- identyfikacji azbestu przez laboratorium dotyczy azbestu wewnątrz pomieszczeń, analizę zleca wykonawca - na podstawie rozporządzenia z 2 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649, z późn. zm. z dnia 5 sierpnia 2010 r.),
- zgłoszenia właściwemu organowi architektoniczno - budowlanemu na 30 dni przed rozpoczęciem prac, zamiaru usuwania wyrobów zawierających azbest lub złożenie wniosku o wydanie pozwolenia na budowę albo wniosku o wydanie pozwolenia na rozbiórkę. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających art. 31 ust. 3, pkt.2 oraz art. 36 ust. 1 pkt.1 i 4 ustawy Prawo budowlane **(Załącznik nr 6),**
- dokonania wyboru wykonawcy prac i zawarcie umowy,
- poinformowania mieszkańców lub użytkowników obiektu o planowanym usuwaniu materiałów niebezpiecznych i sposobach zabezpieczenia,
-uzyskania od wykonawcy prac świadectwa czystości powietrza po usunięciu azbestu, a umowę z wykonawcą i świadectwo czystości powietrza przechowywać przez okres 5 lat

Procedura 3 – dotycząca postępowania przy pracach przygotowawczych do usunięcia wyrobów zawierających azbest.

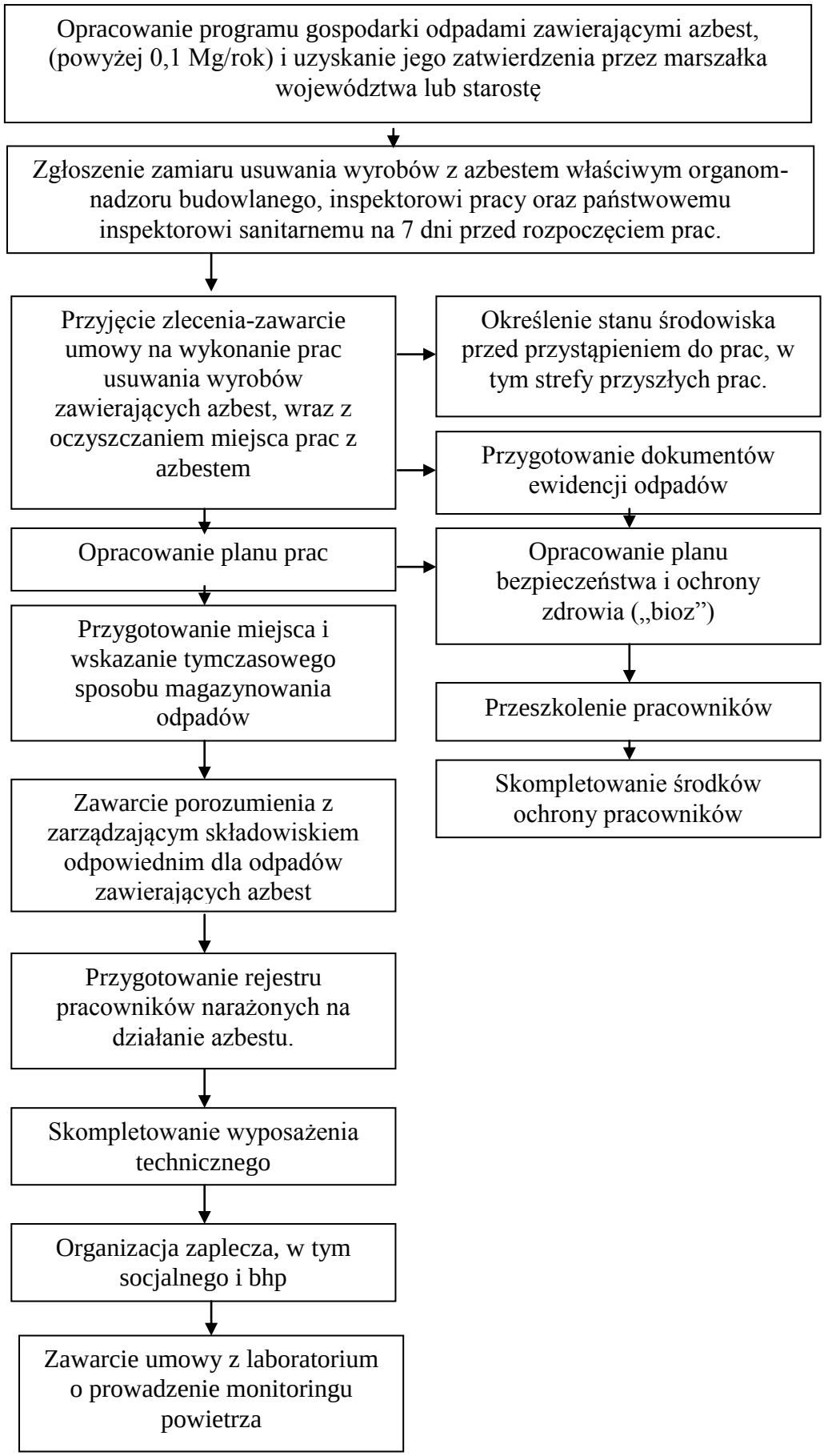

Opis procedury

Zakres tej procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, jest zgodnie z definicją zawartą w art. 3 ust. 2 pkt 22 ustawy o odpadach, „wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektu, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątania, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba, że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej".
Z powyższej definicji wynika, że wytwórcą odpadów jest wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, a także właściciel lub zarządzający, który we własnym zakresie wykonuje prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest i zleca do wykonania tylko część robót. W takim przypadku na nim też spoczywać będą wszystkie obowiązki wynikające z przepisów i procedur postępowania z odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach, z późniejszymi zmianami. Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, w ilości powyżej 100 kg rocznie, jest opracowanie programu gospodarki odpadami zawierającymi azbest i uzyskanie jego zatwierdzenia przez właściwego, ze względu na miejsce wytwarzania odpadów niebezpiecznych, marszałka województwa lub starostę.
Marszałek województwa zatwierdza programy gospodarki odpadami dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a starosta dla pozostałych przedsięwzięć (Ustawa o odpadach art. 19).

Program gospodarki odpadami dołączony do wniosku o wydanej decyzji zatwierdzającej, powinien zawierać:
- wyszczególnienie rodzajów odpadów niebezpiecznych, przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie mogą powodować odpady niebezpieczne, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania składu chemicznego i właściwości odpadów,
- określenie ilości odpadów niebezpiecznych poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytworzenia w ciągu roku,
-informację wskazującą na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów niebezpiecznych lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
- szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych,
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów,
- określenie czasu prowadzenia działalności związanej z wytwarzaniem odpadów.

Wytwórca odpadów składa zgłoszenie zamiaru usuwania wyrobów z azbestem właściwym organom - nadzorowi budowlanemu, inspektorowi pracy oraz państwowemu inspektorowi sanitarnemu na 7 dni przed rozpoczęciem prac.
Informacja powinna zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające, do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- określenie ilości odpadów poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytwarzania wciągu roku,

- informację wskazującą na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
- szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
- wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.

Do rozpoczęcia działalności powodującej powstawanie odpadów można przystąpić, jeżeli organ właściwy do przyjęcia informacji, nie wniesie sprzeciwu, w drodze decyzji. Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zatwierdzenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami, chyba, że działalność taka wymaga zezwolenia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy, jak wyżej, koniecznym jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać:

- określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną „Ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów z azbestem”.
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, obejmujący m.in.

- informacje dotyczącą przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określającą skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsca i czas wystąpienia, w tym ocenę ryzyka dla zdrowia,
- informacje o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych, w tym:
  - a/ określenia zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,
  - b/ konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczającej przed skutkami zagrożeń,
  - c/ zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby,
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca ma obowiązek zapoznania pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie dotyczącego bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace – w zakresie ryzyka dla zdrowia oraz bezpiecznych metod pracy z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami a także bezpieczeństwa i higieny takich prac. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami, przez upoważnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.
Skompletowanie środków ochrony pracowników tj. odpowiednich ubrań roboczych w takiej ilości, aby zabezpieczyć pracowników przez cały czas trwania robót i oczyszczania terenu po tych robotach.
Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac usuwania wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego. Szczegółowe wymagania dotyczące informacji dla Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego określone zostały w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz.U. z 2004 r. Nr 280, poz. 2771).

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest zobowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy – po ich demontażu a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.
Dla prawidłowości obrotu odpadami niebezpiecznymi wytwórca odpadów przygotowuje właściwe dokumenty, którymi są:

- Karta ewidencji odpadu (**Załącznik nr 4**)
- Karta przekazania odpadu (**Załącznik nr 5**)

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. W celu prawidłowego przygotowania robót duże znaczenie ma odpowiednie skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych, odkurzacza przemysłowego oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie ważne jest, aby zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku – w zależności od określenia stanu środowiska, dokonanego przed przystąpieniem do wykonywania prac.
Jeżeli usuwane są wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3, lub inne mocno uszkodzone, a także zawierające krokidolit oraz wyroby znajdujące się w pomieszczeniach zamkniętych – niezbędne jest zawarcie umowy z laboratorium upoważnionym do prowadzenia monitoringu powietrza. Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej, obejmującej:

- urządzenia sanitarno - higieniczne, z możliwością umycia się i natrysku po pracy w kontakcie z azbestem,
- pomieszczenia na szatnie czyste i brudne,
- pomieszczenia dla spożywania posiłków oraz regeneracji.

W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, a również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania

wyrobów zawierających azbest – a także występującego stopnia narażenia na azbest – mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

Procedura 4 – dotycząca prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu (terenu) instalacji.

Procedura obowiązująca wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Wykonawca ww. prac zobowiązany jest do:
- zabezpieczenia obiektu i terenu prac,

- izolowania miejsca pracy,
- demontaż - wytwarzanie odpadów zawierających azbest,
- pakowania odpadów,
- oznakowania odpadów,
- wystawienia dokumentów ewidencyjnych odpadów:
  a\ karty ewidencji odpadu **(Załącznik nr 4)**
  b\ karty przekazania odpadu **(Załącznik nr 5)**
- przygotowania odpadów do załadunku,
- oczyszczenia terenu robót z pozostałości azbestu.

Przed przystąpieniem do usuwania wyrobów zawierających azbest należy także odpowiednio przygotować miejsce prowadzenia prac. Należy zabezpieczyć sam obiekt, będący miejscem wykonywania przedmiotowych prac jak i teren wokół niego. Ogrodzenie terenu powinno następować z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, przy zastosowaniu odpowiednich osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez znakowanie taśmami ostrzegawczymi w kolorze biało-czerwonym i umieszczenia tablic ostrzegawczych „Uwaga! Zagrożenie azbestem" bądź „Uwaga! Zagrożenie azbestem krokidolitem!" bądź „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony". Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a wewnątrz kurtyny wyłożone dodatkową folią, aby po każdej zmianie można było go łatwo oczyścić. Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest zostały podane w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 649 z późn. zm. z dnia 5 sierpnia 2010r.), w którym określono następujące wymagania techniczne:

-tam, gdzie jest to możliwe stosowanie demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek), bez ich uszkadzania czy kruszenia,

-stosowanie do odspajania wyrobów trwale związanych z podłożem narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w odciągi miejscowe,

-nawilżenie wodą wyrobów zawierających azbest przed przystąpieniem do usuwania i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,

-w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza,

-po każdej zmianie roboczej składowanie szczelnie opakowanych odpadów zawierających azbest w miejscu ich tymczasowego magazynowania,

-codzienne staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń – z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego (niedopuszczalne jest zamiatanie na sucho czy używanie sprężonego powietrza).

Rygory te ulegają zaostrzeniu jeżeli prace prowadzone są z wyrobami azbestowo cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000 kg/m^3 lub gdy wyrób zawiera krokidolit, a także przy widocznych uszkodzeniach i zniszczeniach powierzchni wyrobów zawierających azbest.

Po zakończeniu w/w prac na ich wykonawcy ciąży obowiązek prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno-wentylacyjnych z wysokoskutecznym filtrem lub na mokro.

Następnie wykonawca przedstawia właścicielowi bądź zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac, oświadczenie stwierdzające rzetelność ich wykonania i oczyszczenia z azbestu. Jeżeli prace prowadzone są z wyrobami azbestowo - cementowymi, których gęstość objętościowa wynosiła mniej niż 1000 kg/m^3 lub gdy wyrób zawierał krokidolit, lub prace były prowadzone w pomieszczeniu zamkniętym wykonawca prac ma obowiązek

przedstawienia wyników pomiarów powietrza przeprowadzonych przez uprawnione laboratorium bądź instytucje.

Wszystkie powyżej opisane procedury postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest mają na celu eliminację bądź przynajmniej minimalizację ryzyka związanego z emisją włókien azbestu do otoczenia.

Procedura 5 – dotycząca przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

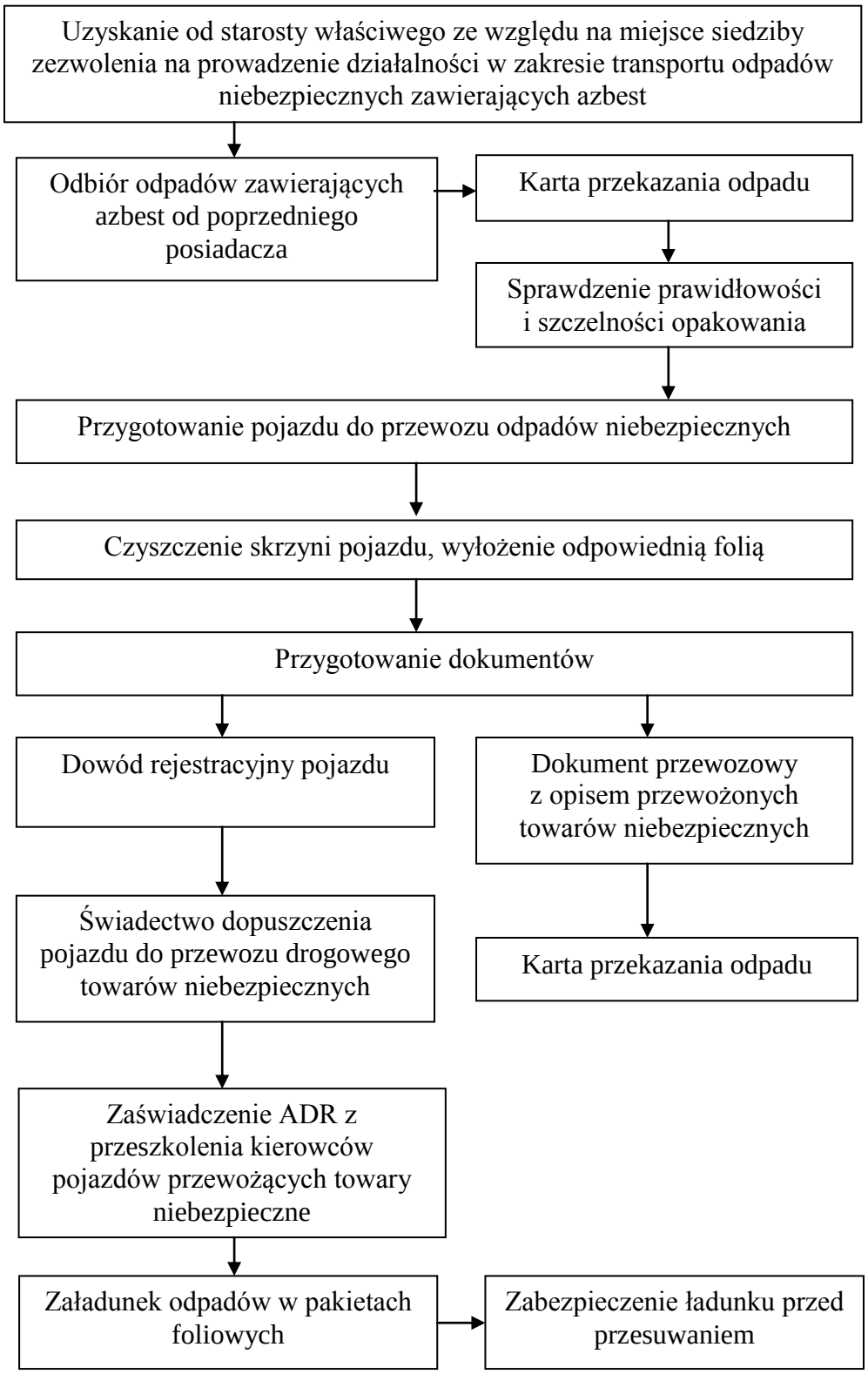

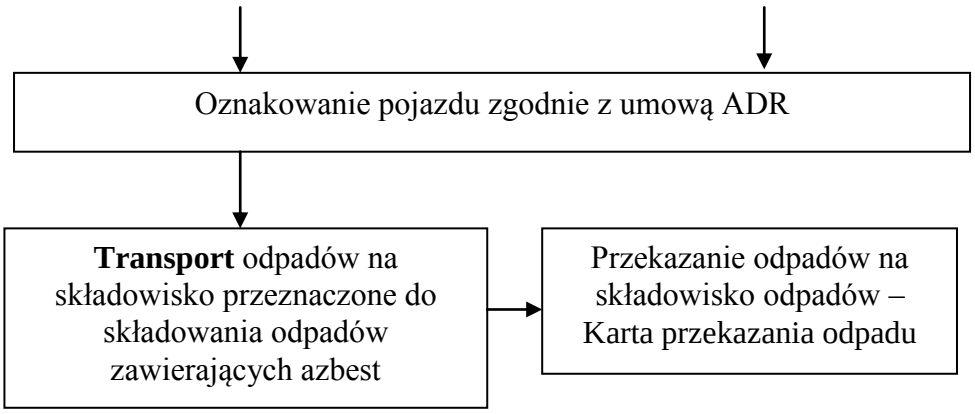

Procedura ta obowiązuje prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Prowadzący ww. działalność obowiązany jest do:
- uzyskania od starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest,
- odbioru odpadów z azbestem od posiadacza z demontażu (karta przekazania odpadu),
- sprawdzenia prawidłowości i szczelności opakowania,
- przygotowania pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych, przez:
  a\ oczyszczenie skrzyni pojazdu, wyłożenie folią, oznakowanie ADR,
  b\przygotowanie dokumentów pojazdu: dowód rejestracyjny, świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu drogowego materiałów niebezpiecznych, zaświadczenie ADR z przeszkolenia kierowców przewożących materiały niebezpieczne,
- załadunku odpadów w pakietach foliowych i zabezpieczenie przed przesuwaniem,
- transportu odpadów na składowisko azbestu (karta przekazania odpadu).

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społ. z dnia 2 kwietnia 2004 r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 Nr 71 poz. 649 ze zmianą z dnia 5 sierpnia 2010r.) transport wyrobów i odpadów zawierających azbest, dla których przepisy o transporcie towarów niebezpiecznych nie ustalają szczególnych warunków przewozowych, należy wykonać w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska, w szczególności przez:
- szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1000 kg/m^3,
- zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3,
- szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie,
- utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów zawierających azbest w trakcie ich przygotowywania do transportu,
- oznakowanie opakowań zgodnie z **załącznikiem nr 3,**
- magazynowanie przygotowanych do transportu opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Procedura 6 – dotycząca składowania odpadów na składowisku przeznaczonym do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest lub innym, spełniającym odpowiednie warunki techniczne.

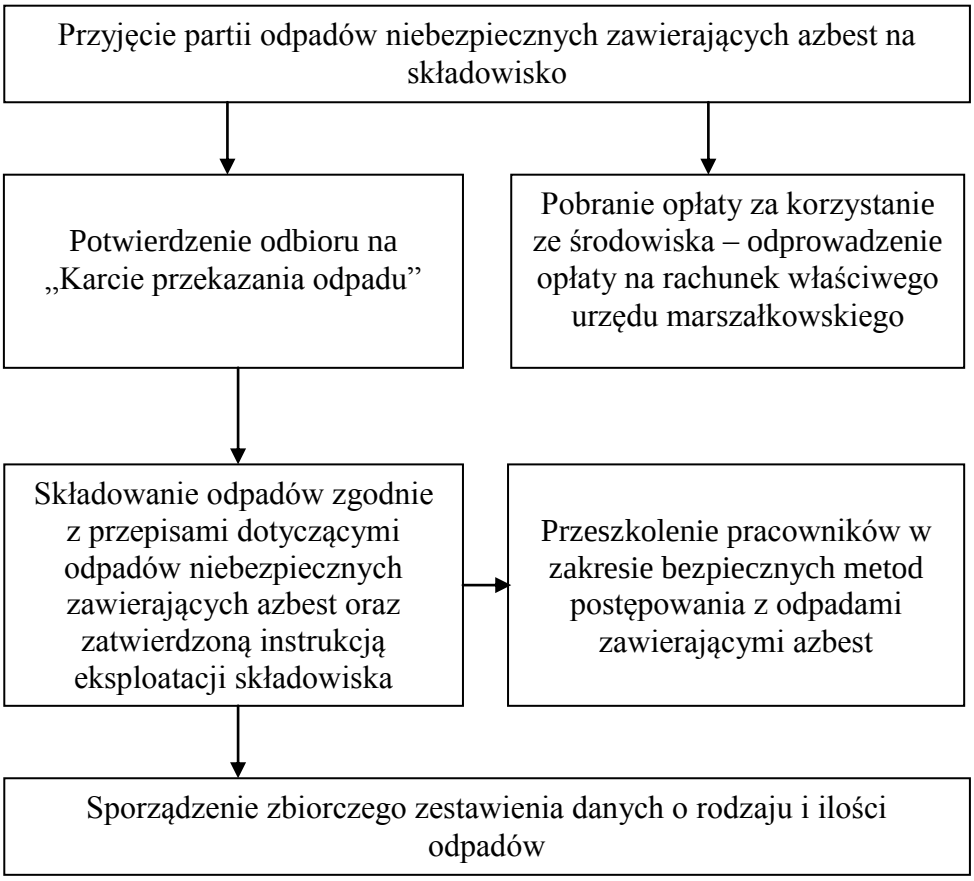

Procedura obowiązująca zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zarządzający w/w składowiskiem zobowiązany jest do:
- przyjęcia na składowisko odpadów zawierających azbest,
- potwierdzenia odbioru na karcie przekazania odpadu,
- pobrania opłaty za korzystanie ze środowiska i przekazanie opłaty na rachunek urzędu marszałkowskiego,
- składowania odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- sporządzania zbiorczego zestawienia ilości składowanych odpadów z azbestem.

3. Akty prawne w zakresie użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest

Regulacje prawne dotyczące m.in. usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, począwszy od realizacji obowiązku dokonania przeglądu technicznego tych wyrobów do momentu zdeponowania wytworzonych odpadów na składowisku, zamieszczone zostały w aktach prawnych.

Obecnie w Polsce obowiązuje szereg przepisów dotyczących problematyki azbestu. Biorąc pod uwagę przedmiot niniejszego opracowania poniżej wymieniono najważniejsze ustawy i rozporządzenia dotyczące użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

3.1. Ustawy i rozporządzenia

USTAWY

1. *Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest* (Dz.U. z 2004r.Nr 3, poz.20. z późn. zm.). Ustawa zakazuje wprowadzania na obszar kraju azbestu, wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest.
2. *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane* (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 tekst jednolity). Art. 29 ust. 2. pkt. 1 ustawy stanowi, że pozwolenia na budowę nie wymaga wykonywanie remontów istniejących obiektów budowlanych. W art. 30 ust. 1, pkt 2 nakłada jednak obowiązek zgłoszenia do Wydz. Architektury o zamiarze remontu dachu. Druk potrzebny do zgłoszenia wraz z oświadczeniem o posiadanym prawie do działki zamieszczono jako (**załącznik nr 6)**
3. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, tekst jednolity. z późn. zm.). Ustawa ta wprowadziła m.in. obowiązek składania przez wójtów, burmistrzów, a także osoby prawne stosownych informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (w tym również azbest)
4. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach* (Dz.U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, tekst jednolity z późn. zm.). Ustawa ta wprowadziła m.in. obowiązek uzyskania przez wytwórcę odpadów niebezpiecznych (wykonawcę prac usuwania wyrobów zawierających azbest) zatwierdzenia – przez właściwego starostę – programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest)
5. *Ustawa z dnia 28 października 2002 r.* o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz.U. z 2002 r. Nr 199, poz. 1671, z późn. zm.).

ROZPORZĄDZENIA

1. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. – w sprawie katalogu odpadów* (Dz.U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1206) zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych poniżej grupach i podgrupach z odpowiednim przypisanym kodem klasyfikacyjnym:

- 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy,
- 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu,
- 10 11 81* - odpady zawierające azbest,
- 10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych,

- 15 01 11* - opakowania z metali zawierających niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające wolny azbest,
- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest,
- **17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest.**

2. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny* (Dz. U. z 2002 r. Nr 191, poz. 1595). W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady o następujących kodach:
- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
- 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Odpady te mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Nie można natomiast mieszać tych odpadów i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

3. *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy* (Dz. U. z 2002 r. Nr 217, poz. 1833, z późn. zm.) określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest:
a) pyły zawierające azbest chryzotylowy oraz pyły zawierające azbest chryzotylowy i inne minerały włókniste oraz pyły zawierające inne minerały włókniste, z wyjątkiem krokidolitu
- pył całkowity – 1,0 mg/m^3 - włókna respirabilne – 0,2 włókien w cm^3

b). pyły zawierające krokidolit
- pył całkowity – 0,5 mg/m^3 - włókna respirabilne – 0,2 włókien w cm^3

Dla wyjaśnienia: pył respirabilny to zbiór cząsteczek stałych tak małych, że zawieszone w powietrzu przechodzą przez selektor wstępny. Natomiast włókna respirabilne to również zawieszone w powietrzu małe włókienka azbestu o długości powyżej 5 μm i maksymalnej średnicy poniżej 3 μm. To te pyły i włókna azbestu, niewidoczne lecz znajdujące się w powietrzu, wdychane do płuc osadzają się tam i stanowią największe zagrożenie dla zdrowia człowieka.

4. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r.. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu* (Dz. U. z 2010 r. Nr 16 poz. 87) określa limity stężenia azbestu w powietrzu. Wartości odniesienia dla azbestu wynoszą odpowiednio:
-dla 1 godziny – 2 350 włókien/m^3
-dla roku kalendarzowego – 250 włókien/m^3.

5 *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów* (Dz. U. z 2003 r. Nr 61, poz. 549 z późn. zm.).Określa m.in. wymagania dotyczące składowania odpadów zawierających azbest.

6. *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia* (Dz.U. z 2003 r. Nr 120, poz. 1126) określa zakres rodzajów robót budowlanych, stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa lub zdrowia ludzi.

7. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8 poz. 31)* Rozporządzenie wprowadza obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego (osobę fizyczną) miejsc, gdzie był lub jest wykorzystywany azbest – oraz składania corocznie stosownych informacji do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Osoby prawne składają sprawozdania do marszałka województwa. Załącza nowy wzór „ Informacji o wyrobach zawierających azbest" używany do sporządzania inwentaryzacji u osób fizycznych. Rozporządzenie określa termin usunięcia azbestu z terenu Polski na 31 grudnia 2032r. Wprowadza możliwość pozostawienia nieczynnych rur azbestowo-cementowych pod ziemią oraz dalszego użytkowania dróg utwardzonych wyrobami azbestowymi które zostały zabezpieczone.

8. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społ. z dnia 2 kwietnia 2004 r w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz.U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649, z późn. zm.) nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest - obowiązek okresowej kontroli stanu tych wyrobów oraz sporządzenia oceny stanu i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia (Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest). W/w podmioty przechowują 1 egz. oceny (łącznie ze stosowną dokumentacją) .NOWY DRUK OCENY - zamieszczono w zmianie rozporządzenia z dnia 5 sierpnia 2010r.–poniżej jako poz. 15)

9. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy* (Dz.U. z 2004 r. Nr 280, poz. 2771 ze zm.). Rozporządzenie określa m.in. obowiązki pracodawcy przy prowadzeniu prac w kontakcie ze szkodliwymi substancjami (w tym z azbestem).

10. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 196, poz. 1217),*. Rozporządzenie określa jednostkowe stawki opłat za umieszczenie odpadów na składowisku:
- <u>17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest 0 zł/Mg</u>
Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 1.01.2009 r. i odtąd nie ponosi się opłat za korzystanie ze środowiska za składowanie płyt z eternitu. Należy jednak pamiętać, że administrator składowiska przeznaczonego dla odpadów zawierających azbest pobiera opłatę w wysokości około 250 zł/Mg za usługę jego utylizacji

11. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy* (Dz. U. z 2011 r. Nr 33, poz. 166) Rozporządzenie określa m.in. obowiązki wykonywania badań właściwych dla prowadzenia prac z czynnikami szkodliwymi (w tym w § 6 –o azbeście).

12. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r.Nr 216, poz. 1824).

13. Uchwała Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032". (M. P. z 2009 r. nr 50 poz. 735) - tekst PROGRAMU opublikowany jest w Internecie na stronach Ministerstwa Gospodarki www.mg.gov.pl/Gospodarka/Azbest/Program *zmieniona Uchwałą z dnia 15 marca 2010 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032". (M. P. z 2010 r. Nr 33 poz. 481)*

14. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2009 r.Nr 124, poz.1033) określa termin oraz formę składania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.

15. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. z 2010.Nr 162, poz.1089) określa nowe obowiązki właścicieli wyrobów zawierających azbest (ocenę stanu sporządza się w jednym egzemplarzu i już nie przekazuje się informacji do nadzoru budowlanego)oraz w załączniku podaje nową tabelę punktową oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (nawet ponad 120 pkt).

16. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz.U. z 2010r.Nr 249, poz.1673). określa nowe wzory karty ewidencji odpadów i karty przekazania odpadów **(Załączniki nr 4 i nr 5).**

3.2. Program Oczyszczania Kraju z Azbestu (POKzA)

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 19 czerwca 1997 r uchwalił ustawę o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Jednocześnie Sejm przyjął Rezolucję w sprawie opracowania programu wycofywania azbestu z gospodarki. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 maja 2002 r. przyjęła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski". Okres usunięcia wyrobów azbestowych na terytorium Polski określono do roku 2032. Obecnie wyżej wymieniony „Program" stracił swą moc prawną, a w jego miejsce Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 lipca 2009 r. przyjęła w drodze uchwały nowy „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu" (POKzA).

Opracowanie programu usuwania wyrobów zawierających azbest to jedno z podstawowych zadań samorządu gminnego. Usuwanie wyrobów zawierających azbest stanowi w ostatnich latach priorytet w walce z odpadami niebezpiecznymi ze względu na zagrożenie zdrowia ludzi i ochronę środowiska.

Niniejszy „Program” opracowano między innymi na podstawie „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu” i „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego”. Cele i zadania określone w dokumentach wyższego rzędu są zbieżne z celami zadaniami zakładanymi w programie gminnym.

Wzięto też pod uwagę zapisy z „Planu gospodarki odpadami dla Województwa Lubelskiego 2017” z lutego 2012, a szczególnie treść pkt 2.3.7. opisującą odpady zawierające azbest.

3.3. Zadania samorządu gminnego w zakresie usuwania azbestu

Zgodnie z zapisami krajowego i wojewódzkiego programu usuwania azbestu zadania samorządów lokalnych są następujące:

Do zadań wójtów należy:
- przygotowywanie wykazów obiektów zawierających azbest (inwentaryzacja), oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu na podstawie arkuszy ocen wypełnionych przez właścicieli obiektów (stopień pilności),
- przygotowanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji zadań „Programu”,
-opracowanie gminnych programów usuwania azbestu z terenu gminy, i ich aktualizacja,
- współpraca z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem,
- mobilizowanie właścicieli nieruchomości do wypełniania obowiązków związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
- organizacja usuwania azbestu z terenu gminy,
- współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska),

Do zadań rad gmin należy:
- przyjmowanie rocznych sprawozdań finansowych organu wykonawczego gminy z realizacji zadań „Programu”.

Powyższe zadania zostały uwzględnione w programie gminnym.

4. Aktualny stan gospodarowania wyrobami i odpadami zawierającymi azbest (Diagnoza stanu)

Na terenie gminy Urszulin występują wyroby zawierające azbest w postaci pokryć dachowych na budynkach mieszkalnych, inwentarskich i gospodarczych.
Są to płyty azbestowo-cementowe zwane eternitem. Występują płyty faliste oraz płyty płaskie. Nazwa wyrobu zawierającego azbest to:

- kod - 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest, czyli:

a\ płyty azbestowo-cementowe **faliste** dla budownictwa,

b\ płyty azbestowo-cementowe **płaskie** stosowane w budownictwie.

Rury azbestowo-cementowe do wodociągu na trenie gminy nie występują.
Nie zinwentaryzowano innych wyrobów zawierających azbest.

4.1. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest (Rodzaj, stan, ilość i miejsca występowania)

Gmina wykonała inwentaryzację wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie nieruchomości należących do osób fizycznych na całym administrowanym terenie. Wyniki inwentaryzacji zawarte są w postaci tabeli usystematyzowanej według miejscowości.
Inwentaryzację przeprowadzili sołtysi poszczególnych wsi. Gmina składa się z 25 sołectw, inwentaryzację przeprowadzono w każdej miejscowości osobno. Określono miejsce występowania wyrobu zawierającego azbest poprzez podanie numeru posesji, na której się on znajduje.
Zinwentaryzowano pokrycia dachowe z eternitu na budynkach mieszkalnych, na budynkach inwentarskich, na budynkach i obiektach gospodarczych.
Każdy budynek został zinwentaryzowany oddzielnie, a następnie zsumowano łączną powierzchnię pokryć dachowych znajdujących się na danej posesji.

Zbiorcze wyniki inwentaryzacji w gminie przedstawiają się następująco:
Tabela nr 1 inwentaryzacja w gminie Urszulin (na dzień 31.12.2012 r.)

Nazwa miejscowości SOŁECTWA	Ilość wyrobów zawierających azbest (m^2)
Andrzejów	11850
Babsk	9262
Borysik	1900
Dębowiec	5500
Grabniak	10737
Jamniki	5194
Kozubata	2240
Łomnica	11685
Michałów	9972
Przymiarki	3962
Sęków	6465
Sumin	5830
Urszulin	26000
Wereszczyn	35000
Wielkopole	6699
Wiązowiec	3500
Wincencin	8511
Wólka Wytycka	21464
Wola Wereszczyńska	9279
Wytyczno	39000
Zabrodzie	10036
Zastawie	5130
Nowe Załucze	8874
Stare Załucze	5847
Zawadówka	10247
RAZEM	274184

Powyższa ilość dotyczy płyt azbestowo- cementowych w posiadaniu osób fizycznych.

Oznaczono rodzaj płyt azbestowo-cementowych z podziałem na eternit z płyt płaskich i eternit z płyt o kształcie falistym.

Sposób wykonania inwentaryzacji – praca w terenie na przygotowanym formularzu – spis z natury. Jednak inwentaryzacja wymaga w kolejnych latach dalszej pracy i uściślenia wyników pomiarów, inwentaryzacja wymaga aktualizacji. Brakuje podpisów właścicieli na arkuszach spisowych. Nie opisywano, że jest to budynek mieszkalny lub gospodarczy.

Dokonując inwentaryzacji jednocześnie nie w pełni dokonano oceny aktualnego stanu pokrycia dachowego i nie podzielono jego jakości na **I, II,** lub **III** stopień pilności. To zadanie wykonane zostanie w późniejszym terminie. Jako budynki o I stopniu pilności uznano wszystkie te, które zgłoszone są przez mieszkańców do wymiany pokrycia dachowego w najbliższym czasie, a także budynki uszkodzone przez wiatr i ciężki zalegający śnieg.

Ponadto na nieruchomościach stanowiących własność Gminy Urszulin znajdują się pokrycia dachowe wykonane z płyt azbestowo- cementowych o łącznej powierzchni około **900 m^2.**

Są to świetlice wiejskie, remizy strażackie, wiaty w GZUK, budynek po byłej szkole w Wereszczynie.

Na terenie gminy znajdują się również budynki będące własnością firm i służące do działalności gospodarczej. Takie budynki pokryte płytami azbestowo- cementowymi powinny być zgłoszone przez właścicieli firm do ewidencji w Urzędzie Marszałkowskim w Lublinie. Obecnie dotacje na demontaż, transport i utylizację azbestu przewidziane są tylko dla osób fizycznych usuwających azbest z budynków, które nie są wykorzystywane do prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto ze względu na ograniczenia nałożone na samorządy przez ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157 poz. 1240 z późn. zm.) nie przewiduje się pomocy finansowej za pośrednictwem budżetu gminy przedsiębiorcom oraz osobom fizycznym na usuwanie azbestu z budynków zajętych do prowadzenia działalności gospodarczej.

Ze względu na to, że umowy na wywóz odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko zawiera się w tonach (Mg), sposób przeliczenia ilości podanych w inwentaryzacji płyt azbestowo - cementowych na jednostki wagowe = Mg. wykonuje się przez mnożenie ilości w m^2 przez 11kg/m^2.

274184 m^2 x 11kg : 1000= **3016 Mg**.

Tak określona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest podlegać będzie z upływem czasu różnym zmianom. Powinna ubywać pewna ilość odpadów azbestowych wywiezionych z terenu gminy. Tą ilość należy wykreślić z arkusza inwentaryzacyjnego i z komputerowej bazy danych. Ubędzie zatem pewna ilość odpadów zapisana pod określonym adresem w danej miejscowości. Może się jednak zdarzyć, że ilość zinwentaryzowanych odpadów azbestowych zwiększy się, gdyż dopisane zostanie nie ujęte dotychczas w inwentaryzacji zabudowanie lub jego część, albo poprzedni pomiar okazał się błędnie zaniżony. Należy również skorygować takie przypadki w głównym arkuszu spisowym. Całość zmian w wykonanej obecnie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest i nową wartość ilości płyt azbestowo-cementowych na własnym terenie, gmina ma obowiązek podać w corocznym sprawozdaniu do Urzędu Marszałkowskiego w terminie do końca miesiąca marca każdego roku.

4.2. Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. z 2004 r. Nr 71, poz. 649, z późn. zm. z dnia 5 sierpnia 2010r.) nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest - obowiązek okresowej kontroli stanu tych wyrobów oraz sporządzenia oceny stanu i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest sporządza się zgodnie z załącznikiem nr 3 do zmienionego rozporządzenia. W niniejszym „Programie" jest to (**załącznik nr 1**)

Pierwszą kontrolę powinno się przeprowadzić w czasie wykonywania inwentaryzacji. Bezpieczne użytkowanie wyrobów z azbestem jest możliwe po stwierdzeniu braku widocznych uszkodzeń mogących stwarzać warunki dla emisji azbestu do środowiska. Wykorzystywanie wyrobów zawierających azbest w sposób umożliwiający emisję azbestu do środowiska jest niedopuszczalne. Właściciel wyrobów z azbestem sporządza ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów w jednym egzemplarzu zachowując go w dokumentacji nieruchomości. Jeśli z oceny wynika, że wyroby z azbestem otrzymały stopień pilności I należy bezzwłocznie przystąpić do organizowania ich usunięcia i zakończenia ich wykorzystywania. Jeśli z oceny wynika, że wyroby z azbestem otrzymały stopień pilności II należy w czasie do 1 roku ponownie dokonać przeglądu i oceny stanu i możliwości dalszego bezpiecznego użytkowania. Jeśli z oceny wynika, że wyroby z azbestem otrzymały stopień pilności III należy w czasie do 5 lat ponownie dokonać przeglądu i oceny stanu i możliwości dalszego bezpiecznego użytkowania.

4.3. Analiza aktualnego stanu użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest

W trakcie inwentaryzacji w gminie nie w pełni oceniono stan pokryć dachowych z eternitu. W osobnej rubryce powinno się ocenić każdy budynek mieszkalny i budynki gospodarcze oraz inwentarskie. W gminie występują wszystkie trzy stopnie pilności, w tym: domy mieszkalne z przewagą II stopnia, a budynki gospodarcze z przewagą II i III stopnia pilności. Szczególnie pilne jest usunięcie płyt z eternitu, które zostały uszkodzone w czasie silnych wiatrów i obecnie złożone i zabezpieczone oczekują na utylizację. Rozpoczęto procedurę dalszej utylizacji odpadów zawierających azbest poprzez przygotowanie ich do transportu na składowisko.

Ocena stopni pilności usunięcia eternitu będzie wykonywana również w późniejszym terminie. Obecnie jako budynki o II stopniu pilności usunięcia płyt zawierających azbest uznano budynki mieszkalne. W I stopniu pilności znajdują się te odpady azbestowe, a dokładnie eternit już wcześniej zdjęty z dachów, uszczelniony folią i składowany na paletach na terenie nieruchomości, oczekujący na transport na specjalistyczne składowisko odpadów azbestowych.

W I stopniu pilności znalazły się też zabudowania, z których dachy zostały uszkodzone przez niekorzystne warunki atmosferyczne.

Pozostałe budynki zakwalifikowane do II i III stopnia pilności muszą oczekiwać w kolejce na usunięcie z terenu gminy ze względu na niewystarczające zabezpieczenie finansowe zarówno środków gminnych jak też i prywatnych osób fizycznych, gromadzących środki finansowe na remont i wymianę pokrycia dachów. Aktualnie brak jest decyzji właścicieli budynków mieszkalnych w sprawie określenia terminu wymiany pokryć dachowych z płyt azbestowo - cementowych na inne pokrycie bezpieczne dla ludzi i środowiska naturalnego. Korzystniejsze warunki finansowe, pokrycie w 100% kosztów usuwania wyrobów zawierających azbest zaktywizuje społeczność gminy i przyspieszy proces wymiany pokryć dachowych na bezpieczne ekologicznie.

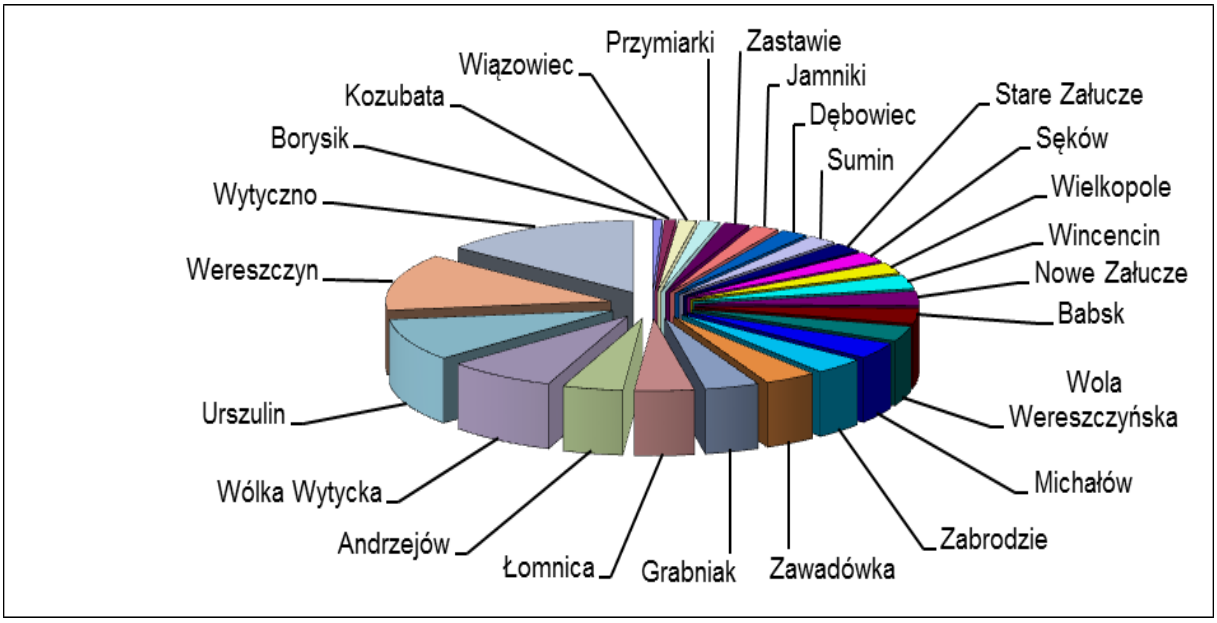

Rycina nr 2 Rozkład graficzny ilości wyrobów zawierających azbest w gminie Urszulin (m^2)

Na rycinie zobrazowano graficznie udział poszczególnych miejscowości w ogólnej ilości odpadów azbestowych. Wykreślono w ten sposób wynik przeprowadzonej inwentaryzacji.

Z analizy ryciny nasuwa się wniosek, że największy stopień pilności w usunięciu wyrobów zawierających azbest jest w linii z północy na południe od miejscowości Wytyczno i Wola Wytycka poprzez Urszulin, do miejscowości Wereszczyn ze względu na największe nagromadzenie tam płyt eternitowych. Najwięcej eternitu jest w Wereszczynie, powinno się zadbać o szybkie usunięcie tych wyrobów zawierających azbest, gdyż tu największa ilość pyłu azbestowego działa szkodliwie na mieszkańców i osoby przyjezdne w celach turystycznych.

Wymieniony teren powinien podlegać zwiększonej kontroli Gminy, gdyż tutaj jest największe zagrożenie odpadami azbestowymi w gminie.

Do oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest opracowano graficznie w formie poziomych słupków: „Mapę zagrożeń azbestem w gminie Urszulin ”

MAPA ZAGROŻEŃ AZBESTEM W GMINIE URSZULIN

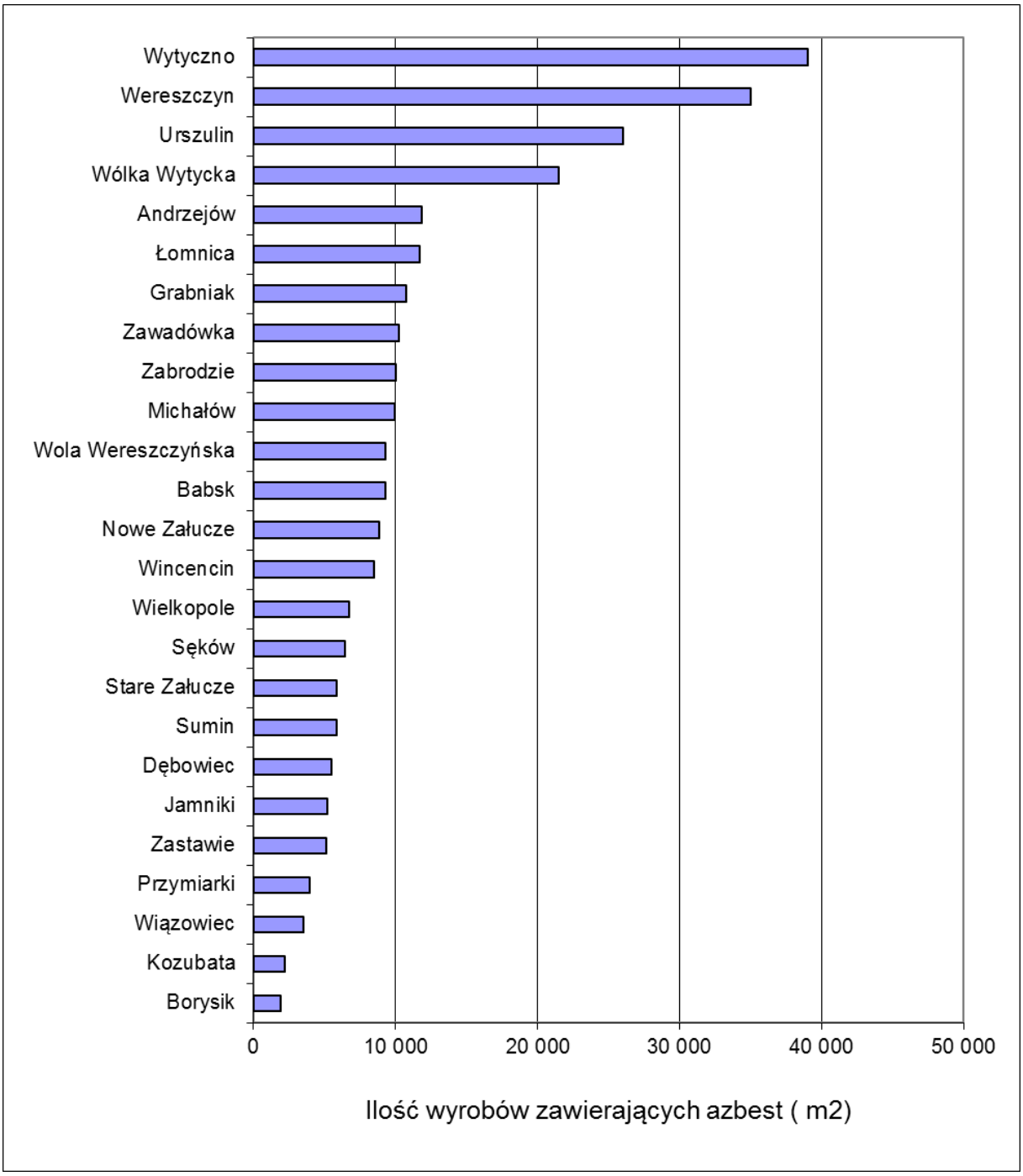

Rycina nr 3 Rozmieszczenie odpadów zawierających azbest na terenie gminy Urszulin

5. Plan usuwania wyrobów zawierających azbest

Wyroby zawierające azbest z terenu gminy Urszulin powinny zostać usunięte do 2032 roku. Ze względów organizacyjnych i finansowych okres ten podzielono na trzy podokresy:

- okres I: lata 2013 – 2015 usunięcie 20% odpadów azbestu
- okres II: lata 2016 – 2022 usunięcie 50% odpadów azbestu
- okres III: lata 2023 – 2032 usunięcie 30% odpadów azbestu

W okresie pierwszym krótkoterminowym zawarte są wszystkie cele przygotowawcze i organizacyjne oraz bezpieczne usunięcie około 20 % odpadów zawierających azbest i ich unieszkodliwienie. Gmina dołoży starań, aby usunąć z jej terenu odpady azbestowe powstałe już przed wielu laty, a do tej pory są magazynowane na posesjach mieszkańców.

W okresach II i III celem jest usunięcie pozostałej ilości wyrobów azbestowych, zabezpieczanie finansowe tej działalności, opracowywanie raportów z realizacji programu i przedstawianie wyników monitoringu uprawnionym organom (Urząd Marszałkowski).

Gminny program usuwania wyrobów zawierających azbest nawiązuje do gminnego planu gospodarki odpadami i w sposób szczegółowy określa sposób rozwiązania tego problemu. Dotychczas w Planie Gospodarki Odpadami problem odpadów niebezpiecznych potraktowany był w sposób marginalny. Odpady zawierające azbest były tylko wymienione z nazwy. Obecnie, kiedy uchwalono wiele procedur, uchwał i rozporządzeń można w prawidłowy sposób przystąpić do opracowania planu usuwania wyrobów i odpadów zawierających azbest.

Zadaniem programu jest określenie warunków sukcesywnego oraz bezpiecznego dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego usuwania wyrobów zawierających azbest. Zadanie to zostanie wykonane poprzez:

1. Aktualizację inwentaryzacji i bazy danych o lokalizacji istniejących wyrobów zawierających azbest wraz z oceną stanu wyrobów.
2. Opracowanie mapy zagrożeń działania azbestu i miejsc I stopnia pilności
3. Edukacja mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania.
4. Usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów oświatowych, użyteczności publicznej i innych jednostek budżetowych będących własnością Gminy
5. Mobilizowanie właścicieli obiektów przemysłowych do usunięcia wyrobów zawierających azbest.
6. Mobilizowanie właścicieli budynków do usunięcia wyrobów zawierających azbest poprzez system pomocy edukacyjnej i finansowej.
7. Odbiór odpadów azbestowych z nieruchomości osób fizycznych, w celu utylizacji.
8. Oczyszczenie terenu gminy z „dzikich wysypisk” z odpadami zawierającymi azbest.
9. Przeznaczenie części środków finansowych z budżetu Gminy na realizację programu
10. Podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację programu.
11. Udzielanie pomocy finansowej osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym w usuwaniu odpadów zawierających azbest.
12. Pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania osobom fizycznym i przedsiębiorcom
13. na wymianę pokryć dachowych i elewacji z azbestu.
14. Współpraca gminy z organami kontrolnymi.
15. Bieżący monitoring realizacji programu.

16. Coroczne opracowywanie raportów z realizacji programu.
17. Okresowa weryfikacja i aktualizacja programu.

Głównym celem realizacji planu jest wyeliminowanie negatywnego oddziaływania azbestu na zdrowie mieszkańców gminy oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko poprzez bezpieczne usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest.

Gminny program usuwania wyrobów zawierających azbest oparty jest na dokumentach: „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu" i „Wojewódzki program usuwania wyrobów zawierających azbest". Wynika to z potrzeby zgodności przyjętego programu dla Gminy z dokumentami wyższego rzędu.

„Program" dzieli działalność gminy na dwa etapy:

I. Etap przygotowawczy (organizacyjny)
- inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest,
- ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów z azbestem,
- utworzenie komputerowej bazy danych,
- opracowanie i uchwalenie „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest",
- kampania informacyjna o szkodliwości azbestu,

Obecnie zbliża się do zakończenia etap przygotowawczy.

II. Etap realizacji (inwestycyjny)
- pozyskiwanie środków zewnętrznych na finansowanie programu,
- zabezpieczenie środków finansowych własnych,
- podpisanie umowy z firmą utylizującą wyroby zawierające azbest, lub oddzielnie z firmą dokonującą demontażu płyt i firmą transportową wywożącą odpad azbestowy na składowisko,
- usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy,
- monitoring realizacji planu,
- współpraca z organami kontrolnymi.

5.1. Harmonogram realizacji celów i zadań programu

Szczegółowe przedsięwzięcia planu usuwania wyrobów zawierających azbest po określeniu terminów realizacji oraz jednostek odpowiedzialnych za ich realizację zawarte zostały w harmonogramie na lata 2012 – 2032.

Tabela nr 2 Harmonogram realizacji „Planu" w latach 2013-2032

Lp.	Nazwa działania	Jednostka odpowiedzialna za realizację	Źródła finansowania	Okres realizacji
1.	Opracowanie „ Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy”	Wójt Gminy	środki budżetowe	2013 r.
2.	EDUKACJA EKOLOGICZNA Organizacja kampanii informacyjnej o szkodliwości azbestu, bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, np. poprzez: - szkolenia dla pracowników Gminy - ulotki i informacje w sołectwach, - artykuły do prasy lokalnej, -informacja na stronie internetowej UG.	Wójt Gminy	środki budżetowe	2013-2032
3.	Aktualizacja –coroczna komputerowej bazy danych o rodzaju, ilości i miejscach występowania azbestu na terenie gminy INWENTARYZACJA	Wójt Gminy Właściciele nieruchomości	środki budżetowe	2013-2032
4.	Opracowanie mapy zagrożeń azbestem.	Wójt Gminy	--	2013
5.	Wypracowanie polityki dotyczącej likwidacji wyrobów zawierających azbest	Wójt Gminy	--	2013-2012
6.	Założenie i prowadzenie rejestru wniosków o utylizację eternitu oraz realizacja na podstawie stopnia pilności stanu wyrobów zawierających azbest.	Wójt Gminy	--	2013-2032
7.	Zabezpieczenie środków w budżecie Gminy na finansowanie programu.	Wójt Gminy Rada Gminy	--	2013-2032
8.	Podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację programu. (WFOŚiGW oraz Fundusz Szwajcarsko- Polskiego Programu Współpracy.)	Wójt Gminy	środki budżetowe	2013-2032
9.	Ogłoszenie przetargów, wyłonienie wykonawców zadania, (demontaż, transport) podpisywanie kontraktów.	Wójt Gminy	środki budżetowe	2013-2032
10.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów oświatowych, użyteczności publicznej będących własnością Gminy	Uprawnione przedsiębiorstwa, Wójt Gminy	środki budżetowe	2013-2032
11.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów należących do osób fizycznych, prawnych i innych	Uprawnione przedsiębiorstwa, Wójt Gminy	środki własne WFOŚiGW NFOŚiGW Fundusz SzPPW	2013-2032
12	Oczyszczanie terenu gminy z „dzikich wysypisk” z odpadami zawierającymi azbest	Wójt Gminy Uprawnione przedsiębiorstwa	Fundusz SzPPW	2013-2032 w miarę potrzeb
13.	Bieżący monitoring realizacji „Programu usuwania azbestu...”	Wójt Gminy	środki budżetowe	Co roku
14.	Przedstawienie Radzie Gminy sprawozdania z realizacji programu zgodnie z ustawą.	Wójt Gminy	--	Co 2 lata

5.2. Szacunkowe koszty realizacji programu

Usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy pociąga za sobą szereg kosztów. Demontaż, transport na składowisko i utylizacja to główne koszty usuwania pokryć dachowych z eternitu. Ponadto właściciele nieruchomości muszą zabezpieczyć własne środki na wykonanie nowego pokrycia dachowego bez azbestu.

Koszty organizacyjne takie jak: koszt inwentaryzacji, oceny stanu wyrobów z azbestem, wykonania „Programu", informowania ludności o zagrożeniach, współpraca z mediami itp. są niewielkie. Dlatego w dalszych obliczeniach koszty te pominięto. Dodać trzeba, że koszty te Gmina poniosła jednorazowo i wykonała prace przygotowawcze własnym wysiłkiem pracowników odpowiedzialnych za ochronę środowiska w gminie.

W programie założono, że w latach 2011-2032 usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów należących do osób fizycznych będzie się odbywać ze wsparciem finansowym Gminy oraz ze środków zewnętrznych. Należy to rozumieć w ten sposób, że tylko Gmina, a nie mieszkaniec może otrzymać 100% dotację na pokrycie kosztów usuwania azbestu. Corocznie w uchwale budżetowej Gminy Urszulin określona będzie łączna kwota środków finansowych przeznaczona na to zadanie. Gmina zapłaci specjalistycznej firmie za wykonaną usługę usunięcia azbestu z jej terenu określoną kwotę zgodnie z wystawioną fakturą, a dopiero po jakimś czasie Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska zwróci Gminie 100% poniesionych kosztów. Wysokość tej kwoty będzie uzależniona od decyzji Rady Gminy. O kolejności przydzielania dofinansowania w ramach dostępnych na to zadanie w danym roku środków decydować będzie kolejność zgłoszenia wniosku o dofinansowanie oraz stopień pilności określony na podstawie „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. (Dz. U. z 2010.Nr 162, poz.1089) (**załącznik nr 1)**

W celu zwiększenia stopnia dofinansowania Gmina będzie czynić starania, aby demontaż, transport i unieszkodliwianie odpadów azbestowych było dofinansowane ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie oraz z celowego Funduszu Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy lub z innych źródeł. Szczegółowe warunki pomocy finansowej dla osób podejmujących się usunięcia i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest określone zostaną w „Regulaminie" i przyjęte w odrębnym Zarządzeniu Wójta Gminy. W przypadku 100% dotacji należy przyjąć regulamin dofinansowania opracowany przez fundatora dotacji: tzn. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie lub Fundusz Szwajcarsko- Polskiego Programu Współpracy.

Głównym kosztem usunięcia wyrobów azbestowych z terenu gminy jest zdjęcie pokrycia dachowego i wywóz na składowisko.

Składa się on z trzech pozycji:

- **demontaż** płyt azbestowo-cementowych wraz z ułożeniem na paletach i zapakowaniem w folię,
- **transport** na składowisko odpadów azbestowych,
- **utylizacja** płyt azbestowo-cementowych na składowisku.

Prace z azbestem mogą wykonać tylko specjalistyczne firmy posiadające odpowiednie uprawnienia, specjalistyczne przeszkolenie, techniczny sprzęt, ubiór ochrony osobistej oraz zezwolenie na demontaż i transport wyrobów z azbestem.

Obecnie firmy oferują za usunięcie odpadów zawierających azbest z terenu gminy stawkę w zależności od odległości gminy od składowiska za demontaż , transport i utylizację **około 14 zł/ m^2** brutto.
Jeśli eternit składowany jest już na ziemi i zwykle jest w formie płyt złożonych na palecie lub gruzu, to wywiezienie go na składowisko wyniesie **około 400 zł/Mg** odpadów cementowo - azbestowych. Są to koszty transportu i utylizacji bez demontażu.

Gmina zamierza przystąpić do celowego Funduszu Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy. Wtedy koszty demontażu, transportu i utylizacji poniesie Fundusz, a pracę usuwania azbestu wykona firma wybrana przez biuro Funduszu Szwajcarskiego.

Natomiast gdyby Gmina złożyła wniosek do WFOŚiGW w Lublinie, to wtedy otrzyma dotację ze środków celowych na usuwanie azbestu z terenu gminy. Wtedy Gmina podpisze umowę ze specjalistyczną upoważnioną firmą na usuwanie odpadów zawierających azbest wybraną w drodze przetargu lub analizy ofert, kierując się ceną wykonania usługi i jakością wykonywania demontażu. Po zakończeniu prac nastąpi rozliczenie się z otrzymanej dotacji.

W wyniku analizy ofert specjalistycznych firm usuwających azbest z województwa lubelskiego, daje się zauważyć prawidłowość, że firma renomowana o zasięgu działania ogólnopolskim, posiadająca drogi specjalistyczny sprzęt i dodatkowe zabezpieczenia jest kosztowna. Daje jednak pewność prawidłowo wykonanych prac z azbestem. Są też na terenie województwa firmy o skromniejszym wyposażeniu technicznym, lub po prostu mniejsze, które mogą wykonać usługę taniej. Należy jednak dokładniej przyglądać się na jakość wykonanych robót. Przy pracach rozbiórkowych z azbestem jest to szczególnie ważne, bo jest to moment największego zagrożenia ze względu na zwiększone zapylenie.

Jak już wcześniej wyliczono w inwentaryzacji, ilość wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Urszulin wynosi obecnie **274 184 m^2**. Szacuje się zatem, że koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu gminy może wynieść:

$$\mathbf{274\ 184\ m^2 \times 14 zł/\ m^2 = 3\ 838\ 576\ zł\ \ (brutto)}$$

Koszt ten rozłożony jest na okres do 2032r. Wydatkowany ma być ze środków własnych Gminy, środków własnych właścicieli nieruchomości oraz środków zewnętrznych. Obecnie Gmina może pozyskać środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie na dofinansowanie przedsięwzięć związanych z usuwaniem odpadów azbestowych z nieruchomości należących do osób fizycznych oraz będących własnością Gminy. Termin do składania wniosków o dotację na usuwanie azbestu został określony na 30 listopada każdego roku na następny rok. Wielkość dotacji na ten cel jest różna lecz w 2011 roku refundacja wyniosła 100% poniesionych kosztów. Spodziewana jest również dotacja w wysokości 100% z funduszu Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy.

Analizując sytuację w powiecie włodawskim można określić pełny koszt wymiany pokrycia dachowego i transportu powstałego odpadu zawierającego azbest.

Przykład przyjmujemy, że przeciętny dach domu jednorodzinnego ma powierzchnię 150 m^2. Zdjęty stanowi odpad azbestowy o wadze:

150 m^2 x 11 kg/1000 = 1,7 Mg.

W czasie demontażu pokrycie dachowe jest nawilgacane wodą, jest więc cięższe. Ponieważ oczyszczeniu z drobnych kawałków płyt podlega również teren wokół budynku, należy więc dodać ziemię zanieczyszczoną azbestem. Ostatecznie, uwzględniając to wszystko do dalszych obliczeń i planowania kosztów przyjmuje się przeciętną wagę dachu na 2,0 Mg

W rozeznaniu miejscowym stwierdzono, że firmy specjalistyczne, dekarskie posiadające uprawnienia i zlokalizowane w okolicy gminy są skłonne dokonać demontażu, transportu i utylizacji płyt azbestowo- cementowych za cenę 14 zł/m^2 brutto .

Zatem w podanym przykładzie kwota 150 m^2 x 14 zł/m^2 = 2100 zł stanowi koszt całkowity usunięcia odpadów azbestowych z terenu gminy z jednego, przeciętnego dachu budynku mieszkalnego.

Gmina po podpisaniu umowy ze specjalistyczną firmą podejmie trud organizacji usuwania odpadów azbestowych.

W przypadku, gdyby usługa usunięcia z terenu gminy odpadów z azbestem dotyczyła tylko transportu i utylizacji bez demontażu to koszt wywiezienia odpadów azbestowych z terenu gminy na składowisko w Srebrzyszczu wyniesie:

400 zł/Mg x 2,0 Mg = 800 zł

Wydatek Gminy na usunięcie z jej terenu odpadów azbestowych z jednego budynku wyniesie około 800 zł. Tę kwotę należy przyjąć do planowania wydatków z dotacji zewnętrznych poprzez budżet Gminy.

5.3. Źródła finansowania programu

Głównym założeniem dotyczącym ponoszenia kosztów usuwania azbestu z terenu gminy przyjęto zasadę, podobnie jak w krajach członkowskich Unii Europejskiej, że „zanieczyszczający płaci". Odpowiedzialność za bezpieczne i terminowe usunięcie wyrobów z azbestem złożono na barki właścicieli nieruchomości, obiektów i instalacji, zatem na osoby fizyczne, prawne i jednostki samorządu terytorialnego. Źródłami finansowania zadań zawartych w „Harmonogramie" pkt 11 są środki własne właścicieli budynków - osób fizycznych, środki własne prywatnych - osób prawnych, środki spółdzielni mieszkaniowych i wspólnot, środki funduszy ochrony środowiska, środki pomocowe Unii Europejskiej, środki własne jednostek samorządowych, kredyty oraz środki budżetowe pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki.

Obecnie (III kw. 2013 rok) stan finansowania usunięcia płyt azbestowo - cementowych terenu gminy opiera się przede wszystkim na dotacjach z dwóch funduszy:

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie

Wojewódzki Fundusz w Lublinie działa na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008, Nr 25, poz. 150) oraz statutu nadanego przez Ministra Środowiska w dniu 30 października 2010r. Jest samodzielną instytucją finansową, posiadającą osobowość prawną. Od piętnastu lat pełni istotną rolę w realizacji polityki ekologicznej na Lubelszczyźnie, wspierając finansowo przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska. Strategia w dziedzinie ochrony powierzchni ziemi i gospodarki odpadami zakłada unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest zgodnie z Programem usuwania wyrobów zawierających azbest dla województwa lubelskiego i zgodnie z gminnymi programami usuwania azbestu. Na 2013 rok i dalsze przewiduje się 100% dotacje na usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy. W tym celu Gminy składają wnioski do WFOŚ i GW w Lublinie o dotacje na ten cel w terminie 30 listopada każdego roku na rok następny. Aby dotacja mogła być większa połączony został Wojewódzki Fundusz z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska. Środki finansowe funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej mogą być przeznaczane tylko na zadania ujęte w planach gospodarki odpadami.

Fundusz Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy

Szwajcarsko - Polski Program Współpracy jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej Polsce przez Szwajcarię, lecz większość środków zostanie rozdysponowanych w czterech województwach ściany południowo-wschodniej: lubelskim, małopolskim, podkarpackim i świętokrzyskim. Celem szwajcarskiej pomocy jest zmniejszanie różnic społeczno - gospodarczych istniejących pomiędzy Polską a wyżej rozwiniętymi państwami UE oraz różnic na terytorium Polski - pomiędzy ośrodkami miejskimi a regionami słabo rozwiniętymi pod względem strukturalnym. O dofinansowanie projektów w ramach Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy mogą starać się: osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe.

Samorząd Województwa Lubelskiego rozpoczął działania zmierzające do uruchomienia pilotażowego projektu dotyczącego usuwania wyrobów zawierających azbest z terenów gmin. Zakłada się 100% dofinansowanie i pokrycie kosztów usuwania azbestu z nieruchomości należących do osób fizycznych, czyli mieszkańców gminy. Projekt jest realizowany do czerwca 2015 roku. Gminy po podpisaniu deklaracji uczestnictwa powinny stosować się w dalszej współpracy do opracowanego regulaminu uczestnictwa w projekcie pt. „Pilotażowy system gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie województwa lubelskiego wzmocniony sprawnym monitoringiem ilości oraz kontroli ich usuwania i unieszkodliwiania".

6. Organizacja usuwania wyrobów zawierających azbest

Realizując zadanie usunięcia wyrobów azbestowych Gmina lub Urząd Marszałkowski powinni podpisać umowę ze specjalistyczną firmą i jej powierzyć demontaż płyt azbestowo - cementowych, ich wywóz i utylizację lub tylko wywóz i utylizację w przypadku, gdy zostały już zdjęte.

Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym zdemontowane wyroby zawierające azbest traktowane są jako odpady niebezpieczne. Dlatego też nie mogą być poddane odzyskowi lub innym procesom unieszkodliwiania niż składowanie. Zgodnie z powyższym przewiduje się, że odpady azbestowe powstałe na terenie gminy zostaną zdeponowane na składowisku odpadów przyjmujących odpady azbestowe. Najbliższe takie składowiska znajdują się w Kraśniku i w Srebrzyszczu/ Chełma. Ze względu na położenie i odpowiednią pojemność to składowisko w Srebrzyszczu wydaje się być optymalnym rozwiązaniem.

FIRMY

Wykaz podmiotów posiadających decyzje uprawniające do prac z azbestem na terenie powiatu można było uzyskać dotychczas w Starostwie Powiatowym. Gminy również posiadały tę informację, gdyż Starostwo informowało je przed wydaniem decyzji. Z dniem 31.12.2010 roku zezwolenia dla firm uprawniające do wytwarzania odpadów zawierających azbest i transport na składowisko utraciły ważność. (Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw Dz. U. z 2010 r. nr 28, poz. 145, art. 9). Obecnie specjalistyczne firmy ponownie starają się o uprawnienia do pracy z azbestem. Pracownik Urzędu Gminy podczas wyboru firmy powinien przede wszystkim sprawdzić, czy ma ona nowe uprawnienia wydane już po dniu 22 stycznia 2010 roku. Obecnie uprawnienia dla firm wydaje Urząd Marszałkowski w Lublinie i obejmują te uprawnienia teren całego kraju.

Informacje o firmach i cenach usług powinny być dostępne dla mieszkańca w Urzędzie Gminy.

6.1. Zarządzanie programem

Niniejszy „Program" usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Urszulin ma być przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały. Do niej należy również przyjmowanie corocznych sprawozdań z wykonania programu. Przyjęcie regulaminu pomocy finansowej dla ludności następuje zarządzeniem Wójta.

Projekt przedmiotowego programu zostanie przedłożony do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i do Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w celu uzyskania stosownych opinii i decyzji dotyczących odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Zgodnie z art. 48, art. 49, art. 57 i art. 58 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. nr 199 poz. 1227 z późn. zm.).

Wykonanie programu powierza się Wójtowi Gminy.

Działalność merytoryczną związaną z realizacją programu wykonuje w Gminie dział odpowiedzialny za ochronę środowiska. Tutaj skupiają się informacje niezbędne do podejmowania prawidłowych i ekonomicznie uzasadnionych decyzji napływające od:

- właścicieli budynków pokrytych płytami azbestowo-cementowymi,
- firm współpracujących przy utylizacji wyrobów z azbestem,
- mediów lokalnych, organizacji i szkół aktywnych w procesie edukacji społeczeństwa,
- funduszy celowych i sponsorów udzielających dotacji,
- jednostek współpracujących, naukowych, badawczych i laboratorium.

Wdrożenie programu przebiega zgodnie z zasadami:

- zasada odpowiedzialności za wdrożenie planu – tj. wybór osoby lub jednostki odpowiedzialnej za realizację planu,
- zasada spójności z gminnym programem OŚ i PGO oraz wojewódzkim programem usuwania azbestu,
- zasada uaktualniania planu,
- zasada współpracy w realizacji planu z organami wyższego szczebla,
- zasada ciągłej edukacji ekologicznej i dostępu do informacji bezpośrednich uczestników realizacji planu.

6.2 Sposób monitoringu i ocena wdrażania programu

Główną funkcję w proponowanym systemie monitoringu pełni Urząd Marszałkowski.

Monitoring na szczeblu krajowym stanowi: „Krajowa Baza Wyrobów i Odpadów Zawierających Azbest". Tutaj gmina ma swoje miejsce w komputerowej bazie danych, które na bieżąco powinno być uzupełniane i aktualizowane. Wykonana inwentaryzacja wyrobów z azbestem powinna być tu wpisana. Następnie po utylizacji odpadów z azbestem, posesje oczyszczone z azbestu należy z bazy wykreślić. W ten sposób koordynator krajowy posiada dane o postępie prac związanych z usunięciem z terenu gminy wyrobów z azbestem.

Monitoring na szczeblu wojewódzkim stanowi: coroczna informacja o rodzaju, ilości i miejscach występowania odpadów zawierających azbest przedkładana wojewodzie do dnia 31 marca za poprzedni rok kalendarzowy.

Informacja sporządzana jest przez Gminę zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi

województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. z 2009 r .nr 124, poz.1033).
Rozliczanie się z WFOŚ i GW z otrzymanych dotacji na utylizację wyrobów zawierających azbest. Przedkładanie faktur określających rzeczywiste koszty usuwania azbestu z terenu gminy w celu otrzymania refundacji poniesionych kosztów.
Współpraca z Urzędem Marszałkowskim zgodnie z wytycznymi, w celu prawidłowej organizacji i realizacji usuwania wyrobów z azbestem, finansowanej z funduszu Szwajcarsko - Polskiego Programu Współpracy oraz działalność kontrolna WIOŚ w sprawach dotyczących azbestu

Monitoring na szczeblu gminnym stanowi:
- przyjmowanie przez Radę Gminy corocznych sprawozdań z wykonania programu,
- kontrola efektów wydatkowania gminnych funduszy na wywóz azbestu z terenu gminy.

Sprawozdanie z wykonania „**Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Urszulin”** powinno opierać się na analizie wskaźników określających zmiany ilości wyrobów zawierających azbest, oraz kwoty wydatkowanych funduszy na realizację.

Tabela nr 3 **MONITORING – WSKAŹNIKI**

L.p.	Wskaźnik	**Jednostka**	**2013**	**2014**
1	Ilość wyrobów z azbestem – inwentaryzacja na początek roku	m^2	274184	
2	Ilość wyrobów z azbestem – inwentaryzacja na koniec roku	m^2		
3	Powierzchnia zdjętego eternitu	m^2		
4	Powierzchnia wywiezionego eternitu	m^2		
5	Koszt utylizacji azbestu – fundusze własne gminy	zł		
6	Koszt utylizacji azbestu – Fundusz Szwajcarsko- Polskiego Programu Współpracy	zł		
7	Koszt utylizacji azbestu – fundusze WFOŚiGW i NFOŚ i GW	zł		
8	Koszt utylizacji azbestu – fundusze celowe z innych źródeł	zł		

„Program” powinien być realizowany zgodnie z przyjętym harmonogramem działań, ma być dokumentem, zmieniającym się w czasie do 2032 roku, aktualizowanym w zależności od ilości środków finansowych przeznaczonych dla usuwania azbestu i od warunków technicznych jego realizacji.

Zaproponowana przez Gminę forma dofinansowania dla właściciela obiektów i urządzeń zawierających azbest, stawia jako warunek pomocy, spełnienie wszystkich wymogów formalnych dotyczących informowania o tych wyrobach oraz prowadzenia prac przy usuwaniu azbestu. Upowszechnienie programu będzie skutkowało podnoszeniem świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożeń związanych z eksploatacją i usuwaniem azbestu. Przyczyni się to do uściślenia wiedzy inwentaryzacyjnej, precyzyjnego planowania niezbędnych środków i skuteczniejszej eliminacji wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Urszulin.

Wykorzystane materiały

1. prof. dr hab. med. N. Szeszenia-Dąbrowska: Azbest a zdrowie człowieka. Materiał dydaktyczny na kurs specjalistyczny „Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest". Kraków, AGH, 26.06.2003 r
2. Poradnik stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest", Ministerstwo Gospodarki, 2006 r.
3. J. Dyczek. Charakterystyka, własności i zastosowanie azbestu. Akademia Górniczo-Hutnicza Kraków, Fundacja Łódzkie bez Azbestu
4. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie www.wfos.lublin.pl
5. Urząd Marszałkowski „Pilotażowy system gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie Województwa Lubelskiego wzmocniony sprawnym monitoringiem, ilości oraz kontroli ich usuwania i unieszkodliwiania" - Szwajcarsko-Polski Program Współpracy www.lubelskie.pl
6. Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Regionalnych – www.stat.gov.pl.
7. Dane własne Urzędu Gminy w Urszulinie (ankieta)

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik nr 1 - Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.
Załącznik nr 2 - Informacja o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania.
Załącznik nr 3 - Wzór oznakowania dla miejsc zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest.
Załącznik nr 4 - Wzór " Karty Ewidencji Odpadu".
Załącznik nr 5 - Wzór " Karty Przekazania Odpadu".
Załącznik nr 6 - Druk zgłoszenia robót budowlanych do Wydziału Architektury i Budownictwa w Starostwie

SPIS TABEL I RYCIN

Rycina 1 Mapa - położenie gminy Urszulin w województwie lubelskim ……..…....str. 5
TABELA NR 1 Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest (m^2) Dane na dzień 31.12.2012r. ……...……str. 31
Rycina 2 Rozkład graficzny ilości odpadów zawierających azbest w gminie ……..str. 34
Rycina 3 Mapa zagrożeń azbestem - Rozmieszczenie odpadów zawierających azbest na terenie gminy. …… str. 35
TABELA NR 2 Harmonogram realizacji „Planu usuwania wyrobów zawierających azbest" w latach 2013-2032……...…. str. 37
TABELA NR 3 MONITORING – WSKAŹNIKI ……..……str. 44

Załącznik nr 1

WZÓR

OCENA
stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy[1)]: .....

Numer działki ewidencyjnej[2)]: .....

Numer obrębu ewidencyjnego[2)]: .....

Nazwa, rodzaj wyrobu[3)]: .....

Ilość wyrobów[4)]: .....

Data sporządzenia poprzedniej oceny[5)]: .....

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I	**Sposób zastosowania azbestu**		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m^3)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	**Struktura powierzchni wyrobu z azbestem**		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	**Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem**		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
IV	**Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych**		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	

1	2	3	4
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	**Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej**		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stałe lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nieużytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
	SUMA PUNKTÓW OCENY		
	STOPIEŃ PILNOŚCI		

UWAGA: W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:
Stopień pilności I od 120 punktów
wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie
Stopień pilności II od 95 do 115 punktów
wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku
Stopień pilności III do 90 punktów
wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

..... Oceniający (nazwisko i imię)

..... Właściciel/Zarządca (podpis)

..... (miejscowość, data)

..... (adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienia:
1) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.
2) Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.
3) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
— płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
— płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
— rury i złącza azbestowo-cementowe,
— izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
— wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
— przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
— szczeliwa azbestowe,
— taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
— wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
— papier, tektura,
— inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.
4) Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m^2, m^3, mb).
5) Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać „pierwsza ocena".

Załącznik nr 2

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST[1)]

1. Nazwa miejsca/urządzenia/instalacji, adres[2)]: ……..
.....
2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest - imię i nazwisko lub nazwa i adres:
.....
3. Rodzaj zabudowy[3)]: .....
4. Numer działki ewidencyjnej[4)]: .....
5. Numer obrębu ewidencyjnego[4)]: .....
6. Nazwa, rodzaj wyrobu[5)]: .....
7. Ilość posiadanych wyrobów[6)]: .....
8. Stopień pilności[7)]: .....
9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów[8)]:
   a) nazwa i numer dokumentu: .....
   b) data ostatniej aktualizacji: .....
10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów: .....
11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia[6)]:
.....

.....
(podpis)

data .....

[1)] Za wyrób zawierający azbest uznaje się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1 % lub więcej azbestu.

[2)] Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.

[3)] Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny.

[4)] Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.

[5)] Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,

[6)] Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m^2, m^3, m.b., km).

[7)] Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089).

[8)] Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami.

Załącznik nr 3

WZÓR
OZNAKOWANIA WYROBÓW, ODPADÓW I OPAKOWAŃ ZAWIERAJĄCYCH AZBEST LUB WYROBY ZAWIERAJĄCE AZBEST, A TAKŻE MIEJSC ICH WYSTĘPOWANIA

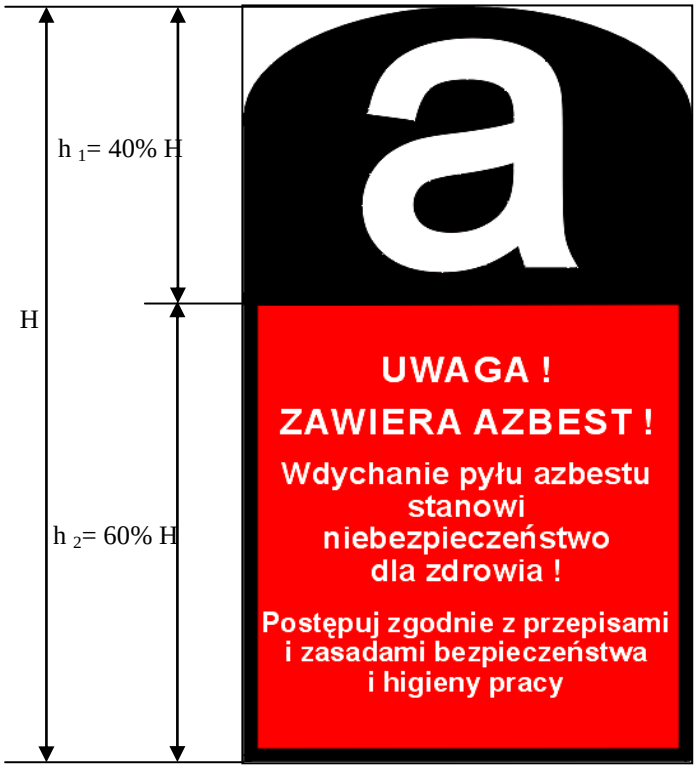

Wszystkie wyroby zawierające azbest lub ich opakowania powinny być oznakowane w następujący sposób:

a) oznakowanie zgodne z podanym wzorem, powinno posiadać wymiary: co najmniej 5 cm wysokość (H) i 2,5 cm szerokość,
b) oznakowanie powinno składać się z dwóch części:
górnej (h_1 = 40% H) zawierającej literę „a" w białym kolorze na czarnym tle,
dolnej (h_2 =60% H), zawierającej wyraźny i czytelny napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle,
c) jeśli wyrób zawiera krokidolit, zwrot „zawiera azbest" powinien być zastąpiony zwrotem „zawiera krokydolit/ azbest niebieski".

Załącznik nr 4

Wzór „Karty Ewidencji Odpadu”

KARTA EWIDENCJI ODPADU[1]	Nr karty	Rok kalendarzowy

Kod odpadu[2]				
Rodzaj odpadu[2]				
Procentowa zawartość PCB w odpadzie[3]				
Posiadacz odpadów[4]				
Adres posiadacza odpadów[5]				
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy	Faks służbowy
Ulica		Nr domu	Nr lokalu	Kod pocztowy
Miejsce prowadzenia działalności[6]				
Województwo	Gmina	Miejscowość	Telefon służbowy	Faks służbowy
Ulica		Nr domu	Nr lokalu	Kod pocztowy

Działalność w zakresie:[7] W ☐ Zb ☐ Od ☐ Un ☐ Ok ☐

Miesiąc	Masa wytworzonych odpadów [Mg][8,9]	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg][8,10,11]	Masa przyjętych odpadów [Mg][8]	Nr karty przekazania odpadu[12]	Gospodarowanie odpadami					
					we własnym zakresie			odpady przekazane		imię i nazwisko osoby sporządzającej
					masa [Mg][8,13]	metoda odzysku R[14]	metoda unieszkodliwiania D[15]	masa [Mg][8]	nr karty przekazania odpadu[16]	

Objaśnienia: (skrót przystosowany do prac z azbestem)

1 W przypadku wytwarzania, zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów należy sporządzać osobną kartę ewidencji odpadu dla każdego miejsca prowadzenia działalności.
2 Zgodnie z katalogiem odpadów stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).
3 Dotyczy działalności w zakresie unieszkodliwiania PCB.
4 Podać imię i nazwisko lub nazwę posiadacza odpadów.
5 Podać adres zamieszkania lub siedziby posiadacza odpadów.
6 Podać adres miejsca prowadzenia działalności. W przypadku posiadania decyzji na prowadzenie działalności na terenie całego kraju lub na określonym obszarze należy wskazać adres siedziby lub miejsca zamieszkania posiadacza odpadów.
7 Zaznaczyć symbolem X właściwy kwadrat: W - wytwarzanie odpadów, Zb - zbieranie odpadów, Od – odzysk, Un – unieszkodliwianie odpadów.
8 Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
9 Nie dotyczy odpadów komunalnych.
12 Podać nr karty przekazania , na podstawie której odpad został przyjęty. W przypadku przyjmowania odpadów od posiadacza zwolnionego z obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów rubryka pozostaje niewypełniona.
13 Podać masę odpadów zagospodarowanych we własnym zakresie.
14 Symbole R określają procesy odzysku zgodne z załącznikiem nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.
15 Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodne z załącznikiem nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.
16 Podać nr karty przekazania odpadu, którą został przekazany innemu posiadaczowi odpadów.

•

Załącznik nr 5

Wzór „Karty Przekazania Odpadu”

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU		Nr karty[1)]	Rok kalendarzowy
Posiadacz odpadów, który przekazuje odpad[2,3)]	Transportujący odpad[2,4)]	Posiadacz odpadów, który przejmuje odpad[2)]	
Adres[5)]	Adres[5,6)]	Adres[5)]	
Nr REGON[6)]	Nr REGON[6, 7)]	Nr REGON[6)]	
Miejsce przeznaczenia odpadów[8)]			
Rodzaj procesu przetwarzania, któremu powinien zostać poddany odpad[9)]			
Wnioskuję o wydanie dokumentu potwierdzającego odzysk lub recykling[10)]		TAK ☐	NIE ☐
Kod odpadu[11)]	Rodzaj odpadu[11)]		
Data/miesiąc[12,13)]	Masa przekazanych odpadów [Mg][14)]	Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy[7,15)]	
Potwierdzam przekazanie odpadu data, pieczęć i podpis	Potwierdzam wykonanie usługi transportu[4,6)] data, pieczęć i podpis	Potwierdzam przejęcie odpadu data, pieczęć i podpis	

Objaśnienia: (skrót przystosowany do prac z azbestem)

1 Numer jest nadawany jest przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
2 Podać imię i nazwisko lub nazwę podmiotu.
4 Dotyczy przedsiębiorcy transportującego odpady, niebędącego posiadaczem odpadów, działającego na zlecenie innego posiadacza odpadów, który zlecił mu wykonanie usługi transportu odpadów.
5 Podać adres zamieszkania lub siedziby podmiotu.
6 O ile posiada.
7 W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich transportujących odpad z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
8 Podać adres miejsca odbioru odpadu, pod który należy dostarczyć odpad, wskazany przez posiadacza odpadu transportującemu odpady.
11 Zgodnie z katalogiem odpadów stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).
12 W przypadku odpadów niebezpiecznych podać datę przekazania odpadu.
13 Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadu lub jako zbiorcza karta przekazania odpadu, obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego transportującego odpady temu samemu posiadaczowi odpadów.
14 Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
15 Dotyczy odpadów niebezpiecznych.

Załącznik nr 6

DrukNrF01/KI-AB/03

Nr rejestru AB 73527 ...../...

(miejscowość i data)

STAROSTWO POWIATOWE W .....
WYDZIAŁ ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

ZGŁOSZENIE BUDOWY LUB ROBÓT BUDOWLANYCH
NIE WYMAGAJĄCYCH POZWOLENIA NA BUDOWĘ[1]

INWESTOR:

(imię i nazwisko lub nazwa inwestycji - Inwestora)

(adres inwestora)

(telefon kontaktowy) *(adres e-mail)*

Na podstawie art. 30 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - „Prawo budowlane" (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, póz. 1118, z późn. zm.) zgłaszam, że w dniu ..... przystąpię do budowy, wykonania robót budowlanych[2], polegającej (ych) na:

……..…

……..…

……..…

……..…

……..…

……..…

……..…

……..…

……..…
(określić nazwę i rodzaj obiektów bądź robót budowlanych)

na działce/działkach/ nr .....

obręb ewid.....

jednostka ewid……
(gmina / miasto)

Do zgłoszenia dołączam (niepotrzebne skreślić)

1. Oświadczenie o posiadanym prawie dysponowania nieruchomością na cele budowlane.
2. Odpowiednie szkice i rysunki określające budowę, roboty budowlane.
3. Aktualną kopie mapy zasadniczej z zaznaczeniem projektowanej budowy, robót budowlanych.
4. Pozwolenia i uzgodnienia wymagane odrębnymi przepisami.

UWAGA:

1. W zgłoszeniu budowy dot. przyłączy, instalacji zbiornikowych na gaz płynny z pojedynczym zbiornikiem o pój. do 7 m^3 przeznaczonych do zasilania instalacji gazowych w budynkach jednorodzinnych, obiektów małej architektury w miejscach publicznych, należy przedstawić projekt zagospodarowania działki lub terenu, wraz z opisem technicznym wykonanym przez projektanta posiadającego wymagane uprawnienia budowlane oraz zaświadczenie o przynależności projektanta (ów) do właściwej izby samorządu zawodowego z określonym terminem ważności aktualnym na dzień opracowania projektu.

……

(podpis inwestora lub osoby przez niego upoważnionej)

POUCZENIE:

1. Zgodnie z art. 30 ust. 1a ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku - Prawo Budowlane (Dz. U. Nr 156 póz. 1118 z 2006 roku, z późn. zm.) w zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć dowód stwierdzający prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, oraz w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia wymagane odrębnymi przepisami. W konieczności uzupełnienia zgłoszenia organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nie uzupełnienia - wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

2. Zgłoszenie należy dokonać przed zamierzonym terminem rozpoczęcia robót budowlanych.

3. Do wykonania robót budowlanych można przystąpić, jeśli w terminie 30 dni od dnia doręczenia zgłoszenia właściwy organ nie wniesie sprzeciwu.

1 - Dotyczy również zgłoszenia rozbiórki obiektu budowlanego lub jego części.

2- Niepotrzebne skreślić.

Druk Nr F02 /Kl - AB/01

Oświadczenie

o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane

Ja, niżej podpisany (a)[1)] .....

(imię i nazwisko osoby ubiegającej się o wydanie pozwolenia na budowę albo osoby umocowanej do złożenia oświadczenia w imieniu osoby prawnej ubiegającej się o wydanie pozwolenia na budowę)

legitymujący (a) się .....

(numer dowodu osobistego lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość i organ wydający)

urodzony (a) ..... w .....

(data) *(miejscowość)*

zamieszkały (a).....

(dokładny adres)

Ja, niżej podpisany (a)[1)].....

(imię i nazwisko osoby ubiegającej się o wydanie pozwolenia na budowę albo osoby umocowanej do złożenia oświadczenia w imieniu osoby prawnej ubiegającej się o wydanie pozwolenia na budowę)

legitymujący(a)się.....

(numer dowodu osobistego lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość i organ wydający)

urodzony (a)..... w .....

(data) *(miejscowość)*

zamieszkały (a) .....

(dokładny adres)

po zapoznaniu się z art. 32 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo Budowlane (tj. Dz.U. z 2006r. Nr 156, póz. 1118 ze zm.) oświadczam, że posiadam prawo do dysponowania nieruchomością oznaczoną w ewidencji gruntów i budynków jako

działka(i) nr .....

w obrębie ewidencyjnym.....

w jednostce ewidencyjnej .....

na cele budowlane, wynikające z tytułu:

1) własności,
2) współwłasności.....

(wskazać współwłaścicieli — imię nazwisko lub nazwa oraz adres)

oraz zgodę wszystkich współwłaścicieli na wykonanie robót budowlanych objętych wnioskiem o pozwolenie na budowę z dnia .....

3) użytkowania wieczystego[2] .....
4) trwałego zarządu[2] .....
5) ograniczonego prawa rzeczowego[2]
6) stosunku zobowiązaniowego, przewidującego uprawnienie do wykonywania robót i obiektów budowlanych[2] .....

(wskazać właściciela nieruchomości - imię nazwisko lub nazwa oraz adres)

wynikające z następujących dokumentów potwierdzających powyższe prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane .....

(wskazać dokument, z którego wynika tytuł do dysponowania nieruchomością na cele budowlane)

7) inne.....

Dotyczy wyłącznie osób posiadających pełnomocnictwo do reprezentowania osób prawnych:

Oświadczam, że posiadam pełnomocnictwo z dnia .....……do reprezentowania osoby prawnej…….

(nazwa i adres osoby prawnej)

upoważniające mnie do złożenia oświadczenia o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane w imieniu osoby prawnej. Pełnomocnictwo przedstawiam w załączeniu.

Świadomy odpowiedzialności karnej za podanie w niniejszym oświadczeniu nieprawdy, zgodnie z art. 233 Kodeksu karnego, potwierdzam własnoręcznym podpisem prawdziwość danych, zamieszczonych powyżej.

…… ……

(miejscowość, dala) *(podpis(y))*

[1] Jeżeli oświadczenie składa więcej niż jedna osoba, należy wpisać wszystkie osoby składające oświadczenie oraz ich dane.
[2] Należy wskazać właściciela nieruchomości.